

FFI Forsvarets
forskningsinstitutt

23/01594

FFI-RAPPORT

Et varmere Arktis i en kald krig

– klimaendringenes sikkerhetspolitiske
konsekvenser i Arktis

Marius Nyquist Pedersen

Et varmere Arktis i en kald krig – klimaendringenes sikkerhetspolitiske konsekvenser i Arktis

Marius Nyquist Pedersen

Emneord

Arktis
Forsvar
Sikkerhet
Klima
Internasjonal politikk

FFI-rapport

23/01594

Prosjektnummer

1653

Elektronisk ISBN

978-82-464-3497-1

Engelsk tittel

A Warmer Arctic in a Cold War – The Effects of Climate Change on Arctic Security Policy

Godkjennerne

Øyvind Albert Voie, *forskningsleder/Research Manager*
Janet Martha Blatny, *forskningsdirektør/Research Director*

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ikke håndskreven signatur.

Opphavsrett

© Forsvarets forskningsinstitutt (FFI). Publikasjonen kan siteres fritt med kildehenvisning.

Sammendrag

Oppvarmingen av Arktis forekommer langt raskere enn den globale gjennomsnittlige oppvarmingen. Dette får alvorlige sikkerhetspolitiske konsekvenser både på globalt og regionalt arktisk nivå. Denne rapporten sammenstiller og analyserer disse følgene fra et norsk perspektiv.

Sammenlignet med andre regioner har Arktis fått begrenset oppmerksomhet i den globale sikkerhetsdiskursen, samtidig som arktiske land har ansett regionen som svært viktig. Inntil Russlands invasjon av Ukraina i 2022 var Arktis en region som i stor grad har vært skjermet for spenninger i internasjonale relasjoner. Gjennom den kalde krigen og tiden etter Berlinmurens fall har det arktiske samarbeidet bestått på både bi- og multilateralt nivå på tross av tiltagende internasjonale spenninger. Både disse spenningene og den såkalte arktiske eksepsjonalismen påvirkes av klimaendringene.

Den arktiske regionen preges av en rekke aktører med ulike mål og ambisjoner. Organisasjoner som NATO og EU har blitt viktigere aktører i regionen i løpet av de siste årene. Flere av NATO og EUs medlemsland har lenge vært sentrale arktiske aktører. Forholdet mellom NATO, EU og deres medlemsland på én side og Russland og Kina på den andre siden har blitt stadig verre, spesielt etter Russlands invasjon av Ukraina. Disse statene deler i liten grad mål og ambisjoner i Arktis. Når spenningene mellom dem øker, trues den regionale stabiliteten i Arktis.

Klimaendringene i Arktis påvirker militære kapabiliteter og operasjoner. Mindre frossen mark med lavere bæreevne, mer ekstremvær, mindre havis og kortere vintre observeres i dag. Disse trendene forverres i fremtiden og vil endre måten militære kapabiliteter kan operere på i regionen. Oppvarmingen av Arktis fører også til at militære øvelser må tilpasses et arktisk klima i endring.

Det arktiske sikkerhetsbildet forverres av klimaendringene. Etter hvert som flere ressurser og handelsruter blir tilgjengelige som en følge av klimaendringene vil den globale stormaktrivaliseringen i større grad nå fram til Arktis. Denne konsekvensen forverres ytterligere av forskjellene i mål og ambisjoner hos de ulike arktiske aktørene.

Som et resultat av økte internasjonale spenninger, klimaendringer og regionale arktiske trender er det en voksende risiko for at kinesisk revisjonisme som i dag hovedsakelig rettes mot Taiwan, Sør-Kina-havet og den internasjonale ordenen, kan rettes mot Arktis. Kina, en selv-definert «nær-Arktisk stat», har store interesser i regionen og ønsker større innflytelse.

Trendene som er beskrevet i denne rapporten tydeliggjør et mindre sikkert Arktis i fremtiden både klimatisk og sikkerhetspolitisk. Dette er en grunn til bekymring for en småstat som Norge som likevel er en betydelig arktisk aktør på grunn av en lang kyststripe og besittelse av Svalbard. Ytterligere økte spenninger i Arktis er dermed negativt for norsk sikkerhet. Klimaendringene fører til økte spenninger i Arktis og i nærområdene til våre allierte i NATO. Sistnevnte kan føre til redusert alliert støtte til Norge. Klimaendringene får derfor betydelige konsekvenser for norsk sikkerhet.

Summary

The heating of the Arctic occurs considerably faster than the global average heating. The security policy consequences of this will be dire, both on the global and regional Arctic level. This report analyses these trends and their consequences for Norwegian national security.

Compared to other regions, the Arctic region has received limited attention in global security discourse, while Arctic states – particularly Russia – have long considered it a vital geopolitical region. Prior to the Russian invasion of Ukraine in 2022, the Arctic was largely shielded from international tensions. During and after the Cold War, regional and local cooperation continued despite growing tensions. Both the mounting tensions and the erosion of Arctic Exceptionalism will be exacerbated by climate change.

Numerous actors with diverse agendas operate in the Arctic. At the institutional level, NATO and the EU have become increasingly active in Arctic questions during the past few years. All the Arctic states, bar Russia, are members of at least one of these organisations. The relationship between NATO, the EU, and their members on one side, and Russia on the other has deteriorated, especially after the Russian invasion of Ukraine. These two groups share very few goals and ambitions for the Arctic region. When tensions between them increase, Arctic stability suffers.

Climate change in the Arctic will affect military capabilities and operational patterns. Reduction in ground frost, lower soil bearing capacity, more extreme weather, less sea ice, and shorter winters will force armed forces to adapt their capabilities, operations, and exercises to new environments.

The Arctic security landscape will be worsened because of climate change. As resources and trade routes become available because of climate change, international great power rivalry will increasingly manifest in the Arctic region. This trend is further amplified by the diverging aims of Arctic actors.

Because of mounting international tensions, climate change, and regional Arctic trends, it is becoming more likely that Chinese revisionism, currently focused on Taiwan, the South China Sea, and the international order, will be brought into regional Arctic politics. China, a self-proclaimed 'near Arctic state', covets increased influence in a region in which they have established various research and commercial activities.

The trends described in this report emphasise an Arctic future defined by less security, both in terms of climate change and security policy. This is a cause for concern for a small state such as Norway, which is still an important Arctic actor due to its long coastline and sovereignty over the Svalbard archipelago. Mounting tensions in the region are thus detrimental for Norwegian national security. Climate change will aggravate these tensions, both in the Arctic and in regions near NATO allies. The latter could limit allied support. Consequently, climate change will have significant effects on Norwegian national security.

Innhold

Sammendrag	3
Summary	4
Innhold	5
Forord	7
1 Innledning	9
1.1 Hensikt og omfang	9
1.2 Definisjoner, begreper og benevnelser	9
2 Rapportens struktur	11
3 Klimaendringer	13
3.1 Hva er klimaendringer?	13
3.2 Oppsummering av klimaendringene	13
3.3 Klimaendringer i Arktis	15
3.4 Klimaendringene som en trusselmultiplikator	16
4 Teoretisk grunnlag	17
4.1 Instrumentalisert migrasjon	17
4.2 Demokratisk fredsteori	18
4.3 Sikkerhetiseringsteorien	19
4.4 Maktoverføringsteorien	20
5 Arktiske aktører	22
5.1 NATO, EU og USAs allierte	22
5.2 Arktisk råd	25
5.3 Russland, Kina og deres allierte	26
5.4 Sammenstilling	30
6 Sikkerhetspolitiske konsekvenser for Norge	31
6.1 Ressurser i havet og på havbunnen	32
6.2 Russland og Kina	32

6.3	Svalbardtraktaten	36
6.4	Norske militære kapabiliteter	37
6.5	Sikkerhetisering av den arktiske regionen	38
6.6	Sikkerhetisering av klimaendringer i Norge	39
6.7	Maktoverføring og Arktis	40
6.8	Arktisk råd	41
6.9	Klimaendringer og Atlanterhavspaktens Artikkel 5	42
7	Oppsummering	44
	Referanser	46

Forord

Denne rapporten er skrevet i forbindelse med FFI-prosjekt 1653, *Klima og sikkerhet*. Prosjektets første rapport ble skrevet som et innspill til Forsvarskommisjonen av 2021. Dens beskrivelse av de sikkerhetspolitiske konsekvensene av klimaendringer, både i og utenfor Arktis, Denne rapporten utdyper den sikkerhetspolitiske analysen av klimaendringene i rapporten til Forsvarskommisjonen.

En stor takk rettes til forskningsdirektør Janet M. Blatny, sjefsforsker Rune Lausund, forsker Kristian Blindheim Lausund, sjefsforsker Bjørn Olav Knutsen og forskningsleder Øyvind Albert Voie for verdifulle innspill gjennom skriveprosessen.

Kjeller, 16.oktober 2023
Marius Nyquist Pedersen

1 Innledning

1.1 Hensikt og omfang

Oppvarmingen av Arktis forekommer opp til tre ganger raskere enn den globale gjennomsnittlige oppvarmingen (Rantanen *et al.*, 2022). Dette er raskere enn noen annen region i verden; den nest raskeste oppvarmingen forekommer i Antarktis (Siegert *et al.*, 2019). Denne rapporten analyserer både mulige og sannsynlige sikkerhetspolitiske konsekvenser av denne oppvarmingen.

Arktis har fått begrenset oppmerksomhet i den globale sikkerhetspolitiske diskursen (Gjørsvik *et al.*, 2020), men arktiske land, spesielt Russland, har ansett regionen som sentral. Denne situasjonen har endret seg raskt, og Arktis er nå en region hvis sikkerhet har blitt løftet høyere på den internasjonale agendaen. Arktis påvirkes av klimaendringene blant annet gjennom smeltende havis og høyere havtemperaturer. Dette gjør ressurser og sjøruter tilgjengelige og skaper større interesse og tilstedeværelse i regionen.

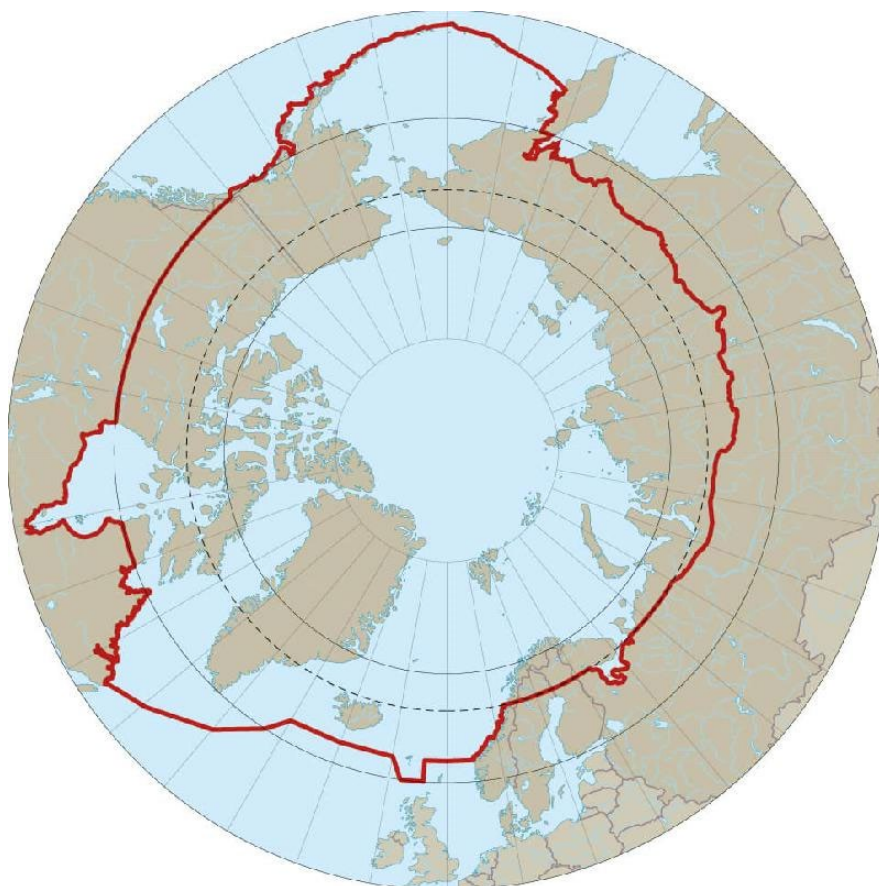
Politisk sett har Arktis inntil nylig vært en region som i stor grad har blitt skjermet for globale utfordringer og trender (Gjørsvik *et al.*, 2020; Østhagen og Rottem, 2020). Gjennom den kalde krigen og tiden etter Berlinermurens fall har det regionale multilaterale samarbeidet bestått på tross av internasjonale spenninger. Dagens situasjon er en helt annen. Spenningene mellom Russland på den ene siden og USA, deres allierte, Europa og EU på den andre siden har økt siden Russlands annektering av Krym i 2014. Forholdene har lidd enorme skader siden Russlands invasjon av Ukraina i februar 2022.

Klimaendringene i Arktis får også konsekvenser for det militære aspektet ved sikkerhetskonseptet (Granlund *et al.*, 2022). Mer ekstremvær på land og til havs, mindre frossen mark, kortere vintre og mindre havis påvirker operasjonskonsepter, logistikk og strategisk tenkning hos de arktiske landene. Dette får store konsekvenser for sikkerhetsbildet i Arktis. Blandingen av klimatiske og politiske trender gjør at den sikkerhetspolitiske situasjonen i Arktis er forverret, og vil bli ytterligere anspent fremover.

1.2 Definisjoner, begreper og benevnelser

Arktis er et begrep uten en omforent definisjon. Arktis kan defineres som regionen nord for den nordlige Polarsirkelen, ved 66°30' N. Denne linjen har imidlertid liten geografisk verdi, da den ikke er knyttet til terreng. En kan også definere Arktis som regionen der den høyeste temperaturen i den varmeste måneden, juli, ligger under 10 °C, eller området nord for trelinjen (Hisdal, 2019; Ostenso *et al.*, 2023). En omforent definisjon av Arktis har også vært vanskelig som følge av ulike aktørers politiske, geopolitiske og økonomiske interesser som har forandret seg over tid. Denne rapporten legger til grunn definisjonen fra *The Arctic Monitoring and Assessment Program* (AMAP) (Figur 1.1):

The region covered by AMAP is ... essentially the terrestrial and marine areas north of the Arctic Circle (66°32'N), and north of 62°N in Asia and 60°N in North America, modified to include the marine areas north of the Aleutian chain, Hudson Bay, and parts of the North Atlantic Ocean including the Labrador Sea (Wilson *et al.*, 1998: s. 10).

Figur 1.1 Figuren viser definisjonen av Arktis fra *The Arctic Monitoring and Assessment Programme (AMAP)*. Figuren er hentet fra *AMAPs rapport Snow, Water, Ice and Permafrost in the Arctic (SWIPA)* (AMAP, 2017).

Rapporten tar høyde for at Finland ble NATO-medlem 4. april 2023. Den 10. juli 2023 fortalte NATOs generalsekretær Jens Stoltenberg på en pressekonferanse at Tyrkia ville godkjenne Sveriges søknad om medlemskap (NTB, 2023).

Arktisk råd har fått en endret rolle i Arktis etter Russlands invasjon av Ukraina. I juni 2022 gjenopptok Arktisk råd arbeid som ikke involverte Russland (Schreiber, 2022). I mai 2023 overtok Norge rådets formannskap, der det viktigste overordnede målet til Norge er å sørge for at Arktisk råd overlever (Regjeringen, 2023a). Selv om rådets arbeid siden juni 2022 ikke har

inkludert Russland, har Utenriksdepartementet uttalt at det på sikt er svært viktig å «diskutere hvordan samarbeidet med Russland skal foregå fremover» (Skoglund og Molde, 2023).

EU har flere arktiske medlemmer. I tillegg er Norge og Island knyttet til EU gjennom både EØS og EFTA. Grunnet EUs betydelige rolle på kontinentet, er unionen sentral i all europeisk klimapolitikk. I tillegg publiserte EU i 2021 sin nyeste arktiske politikk, med fokus på et fredelig, bærekraftig og velstående Arktis. Politikken innebærer at EU har åpnet et kontor på Grønland og bevilget midler til en grønn overgang i Arktis (EU-kommisjonen, 2021b). Dette gjør EU til en fremvoksende arktisk aktør.

2 Rapportens struktur

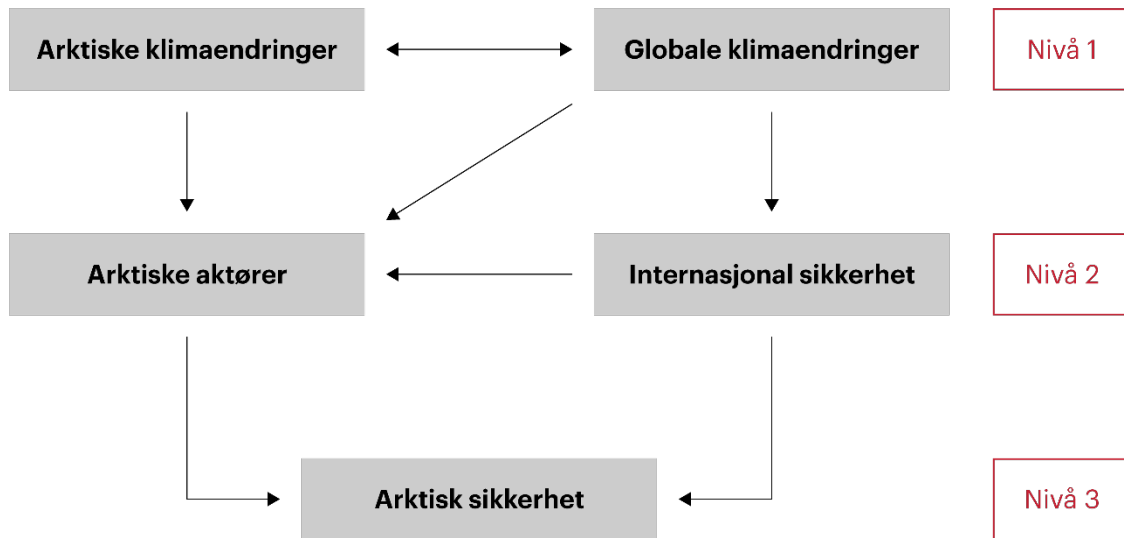
Rapporten analyserer hvordan klimaendringer påvirker norsk nasjonal sikkerhet i Arktis. For å strukturere analysen, er de relevante faktorene delt inn i tre ulike nivåer (Figur 2.1). I de fleste tilfeller utøver klimaendringer en *indirekte* påvirkning på sikkerhet. I tillegg forekommer klimaendringer både på et globalt nivå og et regionalt arktisk nivå.

Internasjonal sikkerhet er oppført som en egen faktor i Nivå 2 (Figur 2.1). En kan argumentere for at noe så omfattende som internasjonal sikkerhet kan ses på som en ramme for analysen. Denne rapporten skal analysere hvordan klimaendringer påvirker sikkerhet i Arktis. Selv om internasjonal sikkerhet er en rammefaktor for analysen, påvirkes den av både klimaendringer og de arktiske aktørene. På grunn av dette gjensidige forholdet vil internasjonal sikkerhet derfor analyseres som en egen faktor i rapporten.

Nivå 1 beskriver klimaendringene. Det første nivået er oppført med to variabler, både globale og arktiske klimaendringer, fordi regionale klimaendringer i Arktis også kan påvirke de globale endringene. Nivå 2 beskriver de arktiske aktørene. Dette er aktørene som observerer klimaendringene og tar politiske beslutninger på bakgrunn av dem. Nivå 3 beskriver sikkerhetsbildet i Arktis, som Norge må forholde seg til. Dette er et resultat av de arktiske aktørenes forhold til klimaendringene og deres handlingsmønster i regionen.

Den analytiske strukturen i Figur 2.1 bidrar til analysen av rapportens problemstilling på flere måter. Den redegjør for relevante aspekter ved problemstillingen. I denne rapportens tilfelle er disse aspektene: klimaendringer, internasjonale og regionale forhold, aktører og sikkerhetsbildet i Arktis. Figur 2.1 illustrerer hvordan sikkerhetsbildet i Arktis påvirkes av ulike forhold og aktører på ulike nivåer, både regionalt og internasjonalt. Dette skjer både direkte og indirekte, som figuren illustrerer.

Rapporten er strukturert i henhold til nivåene i Figur 2.1. Kapittel 3 oppsummerer de globale og arktiske klimaendringene. Kapittel 4 beskriver rapportens teoretiske grunnlag. Kapittel 5 gjør rede for de ulike aktørene i Arktis. Kapittel 6 analyserer de ulike sikkerhetspolitiske konsekvensene av klimaendringene i Arktis, med hensyn til de ulike aktørene. Faktoren *internasjonal sikkerhet* er relevant i flere sammenhenger, og vil derfor diskuteres i samtlige kapitler. Til slutt oppsummerer kapittel 7 rapportens viktigste funn.

Figur 2.1 Diagrammet illustrerer de tre nivåene som strukturerer rapportens analyse. Dobbelt pil indikerer at faktorene påvirker hverandre.

3 Klimaendringer

Dette kapitlet diskuterer Nivå 1 i Figur 2.1, faktorene *globale klimaendringer* og *arktiske klimaendringer*.

3.1 Hva er klimaendringer?

Begrepet «klimaendringer» viser til endringer i temperatur- og værmønstre over tid. Menneskelig aktivitet har siden 1800-tallet vært hovedårsaken til disse endringene, hovedsakelig gjennom bruken av fossile brenslers. De viktigste klimagassene er karbondioksid (CO₂) og metan (IPCC, 2022).

Både CO₂ og metan er drivhusgasser. Slike gasser absorberer solenergi reflektert av jorden, som fanger varme i jordas atmosfære. Dette resulterer i oppvarming av planeten. Jo større mengde av slike gasser i atmosfæren, jo sterkere blir oppvarmingen. Forskning viser at den menneskeskapt oppvarmingen er dramatisk høy sammenlignet med de siste 24 000 årene (Osman *et al.*, 2021). Slik oppvarming påvirker temperaturer og værmønstre, som får vidtrekkende konsekvenser. Disse konsekvensene gjøres rede for i delkapitler 3.2 og 3.3.

3.2 Oppsummering av klimaendringene

FNs klimapanel (IPCC) konkluderer med at menneskelig aktivitet forårsaker oppvarming av atmosfæren, sjø og land. Den globale snittemperaturen i perioden 2011-2020 var 1,1 °C høyere enn førindustriell tid. Ifølge deres analyser er det allerede lite sannsynlig at Parisavtalens mål om global oppvarming på maksimum 1,5 °C kan nås, med mindre globale utslipp kuttes med nesten 50 prosent innen 2030 (IPCC, 2023).

Havtemperaturen har økt med omtrent 0,6 °C de siste fire tiårene (Copernicus, 2022). Sammenlignet med førindustriell tid har økningen vært på 1,2 °C (Cheng *et al.*, 2020). Havnivået har steget med mellom 15 og 25 centimeter siden 1901 (IPCC, 2019). IPCC anslår at havnivået vil fortsette å øke med opptil en halv meter innen 2100, gitt de lave utslippsscenarioene SSP-1.9 og SSP-2.6. Ved middels og høyt utslippsscenario, henholdsvis SSP-4.5 og SSP-8.5, kan økningen bli på opptil henholdsvis 0,76 og én meter (IPCC, 2022).

Klimaendringene øker styrken og hyppigheten av hetebølger, og temperaturer og temperaturekstremmer stiger både på land og til havs. Tørke vil forekomme oftere, som øker risikoen for skogbrann. Flom og oversvømmelser vil også forekomme hyppigere. Ekstremvær vil altså både bli hyppigere og mer ekstremt (IPCC, 2022).

De værrelaterte konsekvensene av klimaendringene truer mat- og vannsikkerhet. Tørke, flom og ekstremvær generelt reduserer matsikkerheten, og risikoen for sultkatastrofer øker.

Klimaendringene vil også skade fremtidens jordsmonnskvalitet. Havet blir surere, som vil redusere bestanden av en rekke arter som lever i havet (AMAP, 2018). Disse negative konsekvensene vil være mest merkbare i Afrika, Asia, Sentral- og Sør-Amerika og i Arktis (IPCC, 2022).

Økt forekomst av flom, kraftig nedbør, tørke, skogbrann, hetebølger og redusert mat- og vannsikkerhet øker omfanget av tvungen migrasjon. IPCC estimerer at mellom 3,3 og 3,6 milliarder mennesker bor i områder som er spesielt sårbare overfor klimaendringene (IPCC, 2023). Dette er en enorm folkemengde med mennesker som i fremtiden kan bli nødt til å forlate ubeboelige områder og migrere til andre steder. Slik klimaforårsaket masse migrasjon kan legge stort press på mottakerlandene.

Klimaendringene påvirker verdens økonomiske forhold. Naturkatastrofer volder enorme skader på produksjonskapasitet, infrastruktur og mennesker. Tyskland anslår for eksempel at flommene sommeren 2021 gjorde skader for om lag 270 milliarder kroner (Deutsche Welle, 2021; Watts, 2021). Forsikringsselskapet Swiss Re anslår i sine analyser at klimahendelser i 2021 gjorde skader for \$112 milliarder – 1000 milliarder kroner (Swiss Re Group, 2021b). De anslår også at verdens samlede BNP vil reduseres med 4 prosent innen 2050 om vi når målene i Parisavtalen, men at reduksjonen vil være på mellom 11 og 18 prosent om vi ikke gjør det (Swiss Re Group, 2021a). Klimaendringene påvirker altså verdensøkonomien på flere vis, som vil få omfattende sikkerhetspolitiske konsekvenser i alle regioner.

FN fremskriver en global befolkning på 9,7 milliarder mennesker i 2050 (De forente nasjoner, 2022). I Europa forventes en befolkningsnedgang, mens det i Afrika forventes en befolkningsdobling innen 2050 (UNDESA, 2019b, 2019a). FN estimerer at utviklingsland i 2050 kommer til å utgjøre 87 prosent av den globale befolkningen. Derfor vil de slite med å utvikle nok infrastruktur til å håndtere disse endringene (National Intelligence Council, 2021). Kombinasjonen av demografiske endringer og klimaendringer fører i fremtiden til at det bor flere mennesker i klimatiske faresoner. Klimaendringene merkes allerede i dag sterkest i utviklingsland, og det er disse landene som vil oppleve størst befolkningsvekst de neste tiårene. Samtidig opplever disse landene også kraftig urbanisering, som vil øke risikoen for spredning av smittsomme sykdommer. Denne risikoen forverres ytterligere av klimaendringenes påvirkning på fremtidens sykdomsbilde.

Globale migrasjon har økt de siste tiårene, som følge av teknologisk, økonomisk, politisk og infrastrukturell utvikling (Beadle *et al.*, 2019: s. 36). De hyppige endringene innen teknologi og internasjonal politikk gjør det vanskelig å forutsi migrasjonstrender fremover. Likevel gjør klimaendringene at faktorer som forårsaker migrasjon forverres, som gjør det sannsynlig at migrasjon i fremtiden vil øke.

En rekke faktorer påvirker migrasjonsmønstre. Lav økonomisk utvikling, lave lønninger, dårlige helsetjenester, dårlige utdanningsmuligheter og konflikt er alle veldokumenterte faktorer av betydning for migrasjonstrender (Castelli, 2018; Beadle *et al.*, 2019). Klimaendringene forventes å forverre flere av disse faktorene. Ekstremvær vil bli hyppigere, som vil fremprovosere mer

migrasjon. Slik migrasjon forekommer hovedsakelig internt i stater, en trend som forventes å fortsette (National Intelligence Council, 2021: s. 36). Mat- og vannmangelen som vil komme av klimaendringene, vil også være en pådriver for migrasjon, ettersom flere mennesker vil bli nødt til å konkurrere om færre ressurser. Konflikt er derfor en viktig migrasjonsdriver.

Befolkningsvekst kan også føre til økt migrasjon. På lang sikt kan befolkningsveksten lede til økonomisk vekst, men på kort sikt kan den ha motsatt virkning: foreldrenes forsørgerbyrder øker og jobbmuligheter i landet reflekterer ikke det stigende befolkningstallet (Headey og Hodge, 2009; National Intelligence Council, 2021). Denne forskjellen mellom kortsiktige og langsiktige effekter av befolkningsveksten kan lede til økt mellomstatlig migrasjon på kort og midlere sikt.

Migrasjonsstrømmer medfører press på og ustabilitet i mottakerlandene. IPCC estimerer at en betydelig andel av verdens befolkning allerede bor i områder som er spesielt utsatt for klimaendringer. Denne andelen kommer til å øke betydelig de neste tiårene, samtidig som klimaendringene vil bli stadig mer merkbare. Klimaendringene bidrar, med andre ord, til betydelige demografiske sikkerhetsutfordringer.

3.3 Klimaendringer i Arktis

Arktis varmes opp tre til fire ganger så fort som den globale gjennomsnittlige oppvarmingen (Norsk polarinstitutt, 2018; Meredith *et al.*, 2019; Arktisk råd, 2021; Rantanen *et al.*, 2022). På tross av noe variasjon i estimatene enes forskerne om at klimaendringene er, og vil fortsette å være, kraftigere i Arktis enn noen annen region. Dette får konsekvenser for det regionale sikkerhetsbildet og Forsvarets operasjoner, både på land, til havs og i luften.

I perioden 2011-2020 har den arktiske isen vært på sin laveste utbredelse siden senest 1850. IPCC fremskriver i sin sjette vurderingsrapport et isfritt Arktis i september¹ innen 2050 i samtlige utslippsscenarioer. Beregninger utført av Docquier og Koenigk (2021) viser at et isfritt Arktis kan forekomme så tidlig som innen 2035 om utslipp fortsetter å øke. Is forårsaker en høyere *Albedoeffekt*. Denne effekten innebærer at flater reflekterer solenergi tilbake til atmosfæren. Lysere flater, slik som is, reflekterer mer solenergi, mens mørkere flater, slik som havet, absorberer den (Budyko, 1969). Når isen smelter, eksponeres mer av det åpne, mørke havet, og solenergien som ellers ville blitt reflektert øker i stedet havtemperaturen (Deser *et al.*, 2000).

Den arktiske havtemperaturen øker som en følge av klimaendringene. Den ovennevnte reduksjonen i havis forsterker økningen ytterligere. Når vannet blir varmere, øker volumet, som fører til økning i havnivået. Havets volum påvirkes i tillegg av salinitet. Når den arktiske isen smelter, reduseres havets salinitet. Dette reduserer vannets tetthet, som også fører til en økning av havnivået.

¹ September er måneden der isen er minst utbredt, etter sommermånedene. Isen er mest utbredt i mars, etter vinteren.

De arktiske klimaendringene får konsekvenser på land i tillegg til i sjøen. Mark som i dag er frossen tiner, som får negative konsekvenser (Schuur *et al.*, 2022). Bæreevnen i bakken reduseres, som påvirker Forsvarets evne til trening og øving, både alene og med allierte. I verste fall kan dette medføre at Forsvarets landoperative konsepter må revurderes, da bakken ikke har tilstrekkelig bæreevne til Forsvarets kjøretøy i en økende del av året. FFIs innspill til Forsvarskommisjonen av 2021 peker konkret på økt bruk av simulatorer til trening som et bidrag til å løse denne problemstillingen (Granlund *et al.*, 2022).

Bakken varmes opp enda raskere enn luften i Arktis, som gjør at permafrosten smelter. Den tinende permafrosten kan frigi både farlige mikroorganismer og CO₂ som har ligget lagret i permafrosten. Den mest dramatiske konsekvensen av tinende permafrost er imidlertid mengdene metan som vil frigis, som forverrer den regionale og globale oppvarmingen ytterligere (UN News, 2022).

Omfanget og hyppigheten av skogbranner vil øke, og bakken blir mer sårbar overfor nedbør, som kan lede til flere jord- og leirskred (Teufel og Sushama, 2019). Hetebølgen i Sibir i 2020 var preget av omfattende skogbranner, også nord for Polarsirkelen. En UNEP-rapport har i ettertid fastslått at slike skogbranner i Arktis ville vært umulig uten de menneskelige bidragene til klimaendringer (UNEP, 2022). Klimaendringene forårsaker også en økning i frekvensen av lynnedslag i Arktis, som øker risikoen for skogbranner ytterligere (Chao-Fong, 2022).

I løpet av den arktiske snøsesongen i 2021-2022 var det større snøakkumulering enn vanlig, men den smeltet forttere. Kortere vintre er en trend som er observert over lang tid (World Meteorological Organization, 2022). Dette påvirker den arktiske naturen og hvordan de arktiske aktørene kan operere i regionen, både sivilt og militært.

3.4 Klimaendringene som en trusselmultiplikator

Konsekvensene av klimaendringene som er diskutert i delkapittel 3.2 og 3.3 påvirker eksisterende sikkerhetstrusler. Av denne årsaken betegnes klimaendringene som en *trusselmultiplikator*. En trusselmultiplikator forsterker eksisterende årsaker til sikkerhetstrusler, ustabilitet og konflikt (Goodman og Baudu, 2023; Ide, 2023).

Goodman og Baudu (2023: s. 5-6) argumenterer for at klimaendringenes benevnelse som trusselmultiplikator yter tre viktige bidrag:

- Den viser at trusler ikke kun vokser ut av selve klimaendringene, men også hvordan de påvirker andre faktorer;
- den tydeliggjør klimaendringenes påvirkning på væpnede styrker; og
- den bidrar til å styrke den politiske viljen til å angripe problemstillingen ved å erkjenne at klimaendringene også er en utfordring for nasjonal sikkerhet.

4 Teoretisk grunnlag

Dette kapitlet beskriver fire viktige teorier som danner en viktig del av grunnlaget for rapportens analyser: i) instrumentalisering av migrasjon, ii) Demokratisk fredsteori, iii) Sikkerhetiseringsteorien og iv) Maktoverføringssteorien.

4.1 Instrumentalisert migrasjon

Instrumentalisert migrasjon² er en strategi som har vært brukt en rekke ganger gjennom historien (Greenhill, 2010). Strategien utnytter det destabiliserende potensialet i et høyt antall migranter på kort tid, til å fremprovosere ønskede politiske endringer i mållandet (Bachmann og Paphiti, 2021).

Den vanligste formen for instrumentalisert migrasjon er *tvingende (coercive)*, der målet er å true med eller tilrettelegge for en migrasjonsstrøm for å fremprovosere politiske endringer hos en motpart (Greenhill, 2008: 8). Som regel skal disse politiske endringene forekomme etter en forverring av polarisering i mållandet, som en følge av migrasjonsbølgen (Olson, 1965; Greenhill, 2008, 2010). Fire typer aktører benytter instrumentalisert migrasjon: sterke stater (som Russland), proxy-stater (som Belarus), svake stater (som Ukraina) og ikke-statlige aktører (som militser) (Fakhry *et al.*, 2022a). Russland har allerede benyttet strategien mot Norge og Finland, og Belarus benyttet som kjent strategien mot EU ved å åpne grensene mot Polen og Latvia.

Mange stater forplikter seg til en rekke standarder rundt spesielt menneskerettigheter. Dette gjøres ofte på bakgrunn av statens verdier, slik som for eksempel Frankrikes motto «likhet, frihet, brorskap». Hvordan disse statene håndterer en migrasjonsbølge kan dermed avdekke et gap mellom statenes vedtatte forpliktelser og deres praksis, som kan føre til sterk kritikk (Greenhill, 2008: s. 132). Dette kalles for «hyklerikostnaden».

I Europa forventes en befolkningsnedgang på 2,6 prosent mot 2040, mens det i eksempelvis Afrika forventes en betydelig befolkningsvekst på omtrent 25 prosent i samme periode (UNDESA, 2019b, 2019a). Utviklingsland i Sør-Afrika og Sør-Asia vil stå for majoriteten av den globale befolkningsveksten, samtidig som de urbaniserer raskt. FN estimerer at utviklingsland i 2050 kommer til å omfatte så mye som 87 prosent av den globale befolkningen. Derfor vil de slite med å utvikle nok infrastruktur til å håndtere disse endringene (National Intelligence Council, 2021). Samtidig som veksten åpner for muligheter på lengre sikt, vil den på kort og midlere sikt trolig lede til større migrasjon fra utviklingsland til industriland.

² I engelskspråklig akademisk litteratur omtales fenomenet gjerne som *weaponised migration*, spesielt i sikkerhetssammenheng. Et annet begrep er *instrumentalised migration*. Denne rapporten benytter sistnevnte begrep.

Instrumentalisert migrasjon kan bli en langt mer attraktiv strategi etter hvert som klimaendringene fører til økt migrasjon. Utviklingsland, og spesielt Afrika, vil merke flere av klimaendringenes sikkerhetspolitiske konsekvenser tidligere og kraftigere enn andre regioner: befolkningsvekst, urbanisering, økonomiske utfordringer og høyere konfliktnivå (Eckstein *et al.*, 2021: s. 15). Migrasjonsstrømmer gir opportunistiske stater flere muligheter til å utøve press. Instrumentalisering av migrasjon blir derfor en lavkostnadsstrategi som kan benyttes av stater som har få andre strategiske fordeler (Fakhry *et al.*, 2022b). På grunn av klimaendringenes påvirkning på migrasjonsårsaker må verdenssamfunnet, spesielt Vesten, forberede seg på hyppigere bruk av instrumentalisert migrasjon (Wright, 2023).

Både bruken av instrumentalisert migrasjon og eventuelle mottiltak medfører betydningsfulle etiske dilemmaer. På den ene siden må nasjonal sikkerhet ivaretas, uavhengig av trusselens natur. På den annen side må det tas hensyn til de humanitære aspektene ved migrasjon. Både EUs håndtering av migrantbølgen fra 2015 og Polens håndtering av migrasjonen vinteren 2021/2022 ble sterkt kritisert fra flere hold, deriblant Human Rights Watch og Amnesty International (Human Rights Watch, 2021; Amnesty International, 2022). Disse hendelsene illustrerer de etiske dilemmaene ved bruk og håndtering av instrumentalisert migrasjon godt.

4.2 Demokratisk fredsteori

Demokratier kriger ikke med andre demokratier, ifølge den demokratiske fredsteorien, enten fordi demokratier generelt fører mer fredelig utenrikspolitikk, fordi de er mer vennlige overfor andre demokratier eller fordi det internasjonale systemet er mer fredelig når det inneholder flere demokratier.

Det finnes to hovedforklaringer på den demokratiske freden. Den ene hevder at demokratiske systemer gjør krig til et lite attraktivt politisk virkemiddel for både folkevalgte og folket selv. Kostnadene knyttet til krig er høye, og påvirker de fleste velgere (Russett, 1993; Russett, 2009). En annen forklaring hevder at delte liberale verdier reduserer forekomsten av krig (Elman, 1997). Liberale demokratiske verdier gjør fredelig konfliktresolusjon mer attraktivt og øker tilliten til motparten.

Ifølge organisasjonen *Freedom House*³ har frihet og liberale rettigheter falt for 17. år på rad (Freedom House, 2023). Samtidig som endringer i internasjonal politikk gjør fremtidens sikkerhetsbilde usikkert, truer klimaendringene menneskers levestandard i samtlige av verdens land. Demokrati og liberale verdier har frem til nå vært et viktig vern mot konflikt i møte med endringer i rammefaktorene i internasjonal politikk. Med demokratiets svekkede internasjonale stand kan klimaendringene få en enda sterkere effekt som sikkerhetstrussel.

³ Freedom House er en amerikansk stiftelse som forsker på demokrati, menneskerettigheter og politiske rettigheter.

Hanusch (2017) viser at graden av demokrati påvirker klimapolitikk på en positiv måte i *etablerte demokratier*. Jo sterkere et demokratisk styresett blir, jo bedre blir klimapolitikkens effekt. Denne konklusjonen omfatter ikke unge eller fremvoksende demokratier. Det er derfor ikke grunnlag for å påstå at demokrati leder til bedre klimapolitikk, uavhengig av hvor veletablert den demokratiske styreform er. I lys av dette kan det tolkes som et faresignal at antallet demokratier i verden stadig reduseres. Unge demokratier har muligheten til å bli veletablerte demokratier, som styrker forutsetningene for god klimapolitikk. Når de heller faller tilbake til autokratiske styreformer forsvinner denne muligheten.

Selv om veletablerte demokratier som regel fører bedre klimapolitikk enn ikke-demokratier, er det stor variasjon. Ingen land klarer å oppnå kategorien *very high* i rankingen til organisasjonen *Germanwatch*.⁴ Demokratier som de skandinaviske landene, Tyskland og Storbritannia scorer alle *high*. Samtidig scorer veletablerte demokratier som USA⁵ og Canada *very low*. Dette er samme ranking som Kina og Russland (Burek *et al.*, 2023). Demokrati betyr altså ikke at en automatisk får en bedre klimapolitikk i et land.

4.3 Sikkerhetiseringsteorien

Sikkerhetiseringsteorien beskriver prosesser der statlige aktører omgjør ordinære politiske problemstillinger til sikkerhetspolitiske problemstillinger, som åpner for ekstraordinære tiltak.⁶

Sikkerhetiseringsteorien ble fremmet av Buzan *et al.* (1998). Prosessen består av to hoveddeler: et *sikkerhetiseringsforsøk* der et fenomen presenteres som en trussel, og *godkjennelse* fra et «publikum» (Greaves og Pomerants, 2017). I et demokrati er det som regel offentligheten og deres folkevalgte som utgjør «publikum» (Wertman og Kaunert, 2022). Andre aktører, slik som mediene, kan også inneha denne rollen (Salter og Mutlu, 2013).

Sikkerhetsteori bygger på en forståelse av sikkerhetsbegrepet som noe kontekstavhengig, heller enn den tradisjonelle sikkerhetstenkningens materielle fokus på maktfordeling, militære kapabiliteter og verdensordenens polaritet (Greaves og Pomerants, 2017). Om det er stor nok vilje til å definere noe som en sikkerhetstrussel, kan det *de facto* bli en sikkerhetstrussel, uavhengig av formelle definisjoner. Innen retningen *internasjonal politisk sosiologi*⁷ argumenteres det for at

⁴ Germanwatch er en tysk ikke-statlig organisasjon som jobber med handel, miljø og forholdene mellom det globale nord og sør. Rankingen deres heter *Climate Change Performance Index*, og publiseres årlig.

⁵ Det er verdt å påpeke at USAs demokratiske vurdering har blitt svekket. Siden 2016 har USA blitt ansett som et mangelfullt demokrati (*flawed democracy*).

⁶ Sikkerhetiseringsteorien har sitt opphav ved Universitetet i København, og kalles derfor *Københavnskolen*. På engelsk brukes begrepet *securitisation*.

⁷ Retningen kalles også for *Parisskolen innen sikkerhetsstudier*,

sikkerhetisering ikke forekommer gjennom *sikkerhetiseringsforsøk* fra en maktperson, men gjennom byråkratiske prosesser og beslutninger (Bigo, 2008: s. 126).

Klimaendringene har ikke gjennomgått en fullverdig sikkerhetisering (Warner og Boas, 2019). Flere forsøk er gjort fra flere hold, dog uten suksess. Klimaendringene er en trussel uten verken fiende eller «helt» – slik som væpnede styrker, politiet eller IKT-eksperter – som kan bekjempe trusselen. Det er derfor ofte slik at publikum får inntrykk av at trusselen er så omfattende og akutt at det ikke finnes noen løsning (Warner og Boas, 2019). Bigo (2002) beskriver dette som *usikkerhetisering*. Publikum føler seg hjelpeløse og blir mer komfortabelt å unnlate å tenke på problemet.

Sikkerhetiseringsprosessen blir utfordrende når trusselen er en potensiell hendelse i en usikker fremtid (Corry, 2012). Baldwin *et al.* (2014) påpeker at debatten bærer preg av *futureologi*, altså at fremtiden står i sentrum. Dette gjør det vanskelig å sikkerhetisere klimaendringene i dag. Warner og Boas (2019) identifiserer i denne sammenheng en annen viktig faktor, nemlig at publikum som regel ikke er en monolitt. Ulike sosiopolitiske samfunnsgrupper har ulike syn på klimaendringene og deres konsekvenser, som gjør deres mottakelighet for sikkerhetisering varierende. Samtidig må en skille mellom teori og virkelighet. Fra et rent teoretisk perspektiv kan en konkludere med at sikkerhetiseringen av klimaendringene har mislyktes. I realiteten pågår sikkerhetiseringsprosessen, men prosessen er tidkrevende (Thomas, 2013).

4.4 Maktoverføringsteorien

Maktoverføringssteorien argumenterer for at maktbalanse bidrar til å skape konflikt (Organski, 1958) mens makubalanse reduserer staters incentiver til å benytte seg av væpnet makt som politisk virkemiddel for å utfordre en regjerende hegemon.

Maktoverføringsteorien knyttes i dagens internasjonale politiske klima til konkurransen mellom USA og Kina (se eksempelvis Lemke og Tammen, 2003; Kim og Gates, 2015; Zhao, 2022). Stater som nærmer seg den regjerende hegemonens maktnivå vil ønske å utfordre hegemonens plass. Etter en eventuell seier overføres makten fra den gamle til den nye hegemonen. I et historisk perspektiv har hegemoni blitt oppnådd av en rekke ulike land til ulike tider Wittkopf (1997). Mellomkrigstiden regnes for å være en sjelden periode der ingen oppnådde hegemonisk makt. Etter andre verdenskrig oppsto verdens første supermakter – USA og Sovjetunionen. I dag står kun USA igjen som supermakt.

Tammen *et al.* (2017) knytter Maktoverføringsteorien til den demokratiske fredsteorien, og argumenterer for at den demokratiske freden kan ses på som et produkt av fraværet av incentiver for å utfordre den regjerende hegemonen. De demokratiske landene som er tilfreds med *status quo* har etablert et internasjonalt system tuftet på liberale demokratiske verdier, handel og regler.

Demokratiske land går ikke til krig med hverandre fordi de er en del av og nyter godt av dette systemet. Lemke og Reed (1996) viser dette empirisk: Gjensidig tilfredshet med *status quo* har større forebyggende effekt mot krig enn gjensidig demokrati.

Klimaendringene påvirker de to sentrale faktorene i Maktoverføringsteorien: makt og staters tilfredshet. Makt kan være vanskelig å måle, men involverer som regel militære kapabiliteter, økonomi og demografi (Rodin, 2022). Klimaendringene får stor betydning for samtlige av disse faktorene. Økonomisk vekst svekkes, demografiske sammensetninger endres og militær og sivil infrastruktur trues. Det betyr at regjerende hegemoner kan få større problemer med å opprettholde sitt hegemoni. I dag regnes USA som global hegemon – det er altså snakk om hvordan klimaendringene påvirker én global hegemon, men også mindre, regionale hegemoner.

Klimaendringene kan også åpne nye områder for utvinning av ressurser og handel, som kan nødvendiggjøre forhandlinger. I en slik situasjon kan det bli vanskeligere for en hegemon å opprettholde de andre staters støtte til *status quo* (Rodin, 2022). Klimaendringenes påvirkning på økonomi og infrastruktur, i samvirke med demografiske trender, tvinger både stormakter og stater for øvrig til å prioritere egen pengebruk. Spesielt velferds- og helsetjenester kommer til å legge beslag på stadig større økonomiske og materielle ressurser, som kan redusere pengebruk på eksempelvis væpnede styrker. Klimaendringene kan altså gjøre staters tilfredshet med *status quo* og den regjerende hegemonen lavere, samtidig som de svekker de samme statenes evne til å utfordre hegemonen.

5 Arktiske aktører

Dette kapittelet diskuterer Nivå 2 (Figur 2.1). Aktørene er delt inn i to hovedgrupper. I tillegg diskuteres Arktisk råd.

5.1 NATO, EU og USAs allierte

5.1.1 Norge

Norge lanserte sitt overordnede sikkerhetspolitiske mål for Arktis i 2010: lave spenninger i Nordområdene (Østhagen, 2021b; Ålander, 2023). På engelsk ble mantraet «High North, Low Tension» benyttet. Det sikkerhetspolitiske målet har vært styrende i over et tiår, men Russlands invasjon av Ukraina i 2022 har redusert det regionale samarbeidet til et minimum (Ålander, 2023).

Norges nyeste arktiske strategi ble lansert i 2021 i Meld. St. 9 *Mennesker, muligheter og norske interesser i nord*, med fire konkrete mål: fred, stabilitet og forutsigbarhet; internasjonalt samarbeid og rettsorden; helhetlig og økosystembasert forvaltning; økt jobb- og verdiskaping; tettere samvirke mellom næringsliv og kunnskapsinstitusjoner; og boattraktivitet og velferd (Meld. St. 9, 2021). Den politiske strategien legger stor vekt på utvikling, økonomi, bærekraft og samarbeid, men den inkluderer også et militært perspektiv. Siden 2007 har Norge og Island argumentert for en økning i NATO-styrker i nord gitt den økte russiske militære tilstedeværelsen i Arktis (Lackenbauer og Ryan, 2020).

Wilhelmsen og Hjermer (2022) dokumenterer en endring i Norges holdning til Arktis de siste elleve årene. Frem til omtrent 2012 var det norsk-russiske forholdet sterkt preget av den arktiske eksepsjonalismen. På tross av voksende globale spenninger jobbet begge landene for å opprettholde det gode regionale forholdet som hadde regjert under den kalde krigen. Siden 2012 har forholdet mellom Norge og Russland forverret seg. Russlands annektering av Krym i 2014 endret Russlands forhold til Vesten, som også påvirket det norske synet på Russland som en arktisk aktør. Det regionale samarbeidet besto, men Russland ble ansett som en potensiell regelbryter (Wilhelmsen og Hjermer, 2022).

5.1.2 Danmark

Danmark er en arktisk stat i kraft av de autonome territoriene Grønland og Færøyene. Kun det førstnevnte territoriet ligger innenfor Polarsirkelen, men Færøyene anses likevel som viktige i Danmarks arktiske strategi (Østhagen, 2020). Danmarks arktiske utfordring er unik, da selve kongedømmet er lite og tilhører det europeiske kontinentet. Kongerikets arktiske territorier er store i areal, og langt unna.

Russlands planting av et flagg på den arktiske havbunnen i 2007 ble et moderne vannskille i dansk Arktispolitikk. Hendelsen førte til reevalueringer av Danmarks rolle i Arktis fra både Utenriks-

og Forsvarsdepartementet (Rahbek-Clemmensen, 2016). I motsetning til Norge, som har satt Arktis som en topprioritet siden 2005, ble Arktis ett av tre fokusområder i Danmarks nye utenrikspolitikk. Danmarks tilnærming til Arktis var i perioden 2011-2020 firedelt: fred og sikkerhet; internasjonalt samarbeid; klima, miljø og natur; og bærekraft (Serova *et al.*, 2020). Disse områdene forblir sentrale i Danmarks strategi for Arktis, men bakteppet har gjennomgått tydelige endringer.

Den danske regjeringen publiserte en ny utenriks- og sikkerhetspolitisk strategi i mai 2023. Den fremhever Arktis som et sentralt strategisk område for Danmark og siterer stormaktsrivalisering, Russlands styrkeoppbygging i regionen og økt uforutsigbarhet etter invasjonen av Ukraina som viktige årsaker til fremhevingen. På bakgrunn av dette ønsker Danmark å jobbe for at internasjonale spenninger ikke skal fremprovosere en konfrontasjon i Arktis. Kina omtales som en politisk utfordring i regionen heller enn en direkte sikkerhetstrussel (Den danske regjering, 2023).

Danmark mener at finsk og svensk NATO-medlemskap styrker sikkerheten i Arktis, og har som ambisjon å oppnå NATOs toprosentkrav innen 2030. Dette anses som en nødvendighet for å kunne avskrekke Russland i øst og i Arktis (Den danske regjering, 2023).

5.1.3 Island

Island publiserte en arktisk strategi i 2011, med fokus på de samme områdene som andre arktiske land: sikkerhet, internasjonalt samarbeid, menneskelig klimapåvirkning, samfunnsutvikling og økonomisk vekst. I tillegg fremmet Island seg selv som en plattform for dialog i Arktis (Serova *et al.*, 2020).

I oktober 2021 publiserte Islands regjering et nytt strategidokument for Arktis (Islands regjering, 2021b), bygget på 19 hovedområder. Islands regjering fremhever Islands rolle i Arktis, viktigheten av Arktisk råd og Havrettskonvensjonen, klimaendringer, bærekraftig utnyttelse av ressurser, sikkerhet, næringsliv, forhold til naboland i regionen og urfolks rettigheter (Islands regjering, 2021a).

I likhet med Norge, er Island medlem av NATO, EFTA og EØS, men ikke EU. Landet er allikevel tett knyttet til EU-politikk. Island er et viktig NATO medlem i Arktis. NATO har hatt ansvar for forsvar og suverenitetshevdelse i Islands luftrom siden 2008 (The Arctic Institute, 2023).

5.1.4 USA

Gjennom delstaten Alaska er USA en arktisk stat (Congressional Research Service, 2021). Likevel har USAs arktiske interesse lenge vært svært begrenset, og landet ble kjent som en «motvillig arktisk aktør» (Huebert, 2009; Østhagen, 2011; Nilsson, 2018). Siden publiseringen av *Arctic Policy Directive* i 2009 har den amerikanske prioriteringen av Arktis variert. Direktivet fra 2009 slo fast at USA er en arktisk stat med interesser i regionen og presenterte konkrete politiske tiltak. Dette fortsatte jevnlig gjennom President Obamas regjeringstid (2009-2017).

Trumpadministrasjonen publiserte i 2017 et strategidokument der Arktis kun nevnes én gang, der viktigheten av respekt for åpenhet og frihet i Arktis understrekes (Det hvite hus, 2017: s. 40). Siden 2017 har både amerikansk interesse og tilstedeværelse i Arktis økt (Wegge, 2019). Bidenadministrasjonen publiserte i mars 2021 et såkalt *Interim National Security Strategic Guidance Document* som ikke nevner Arktis (Congressional Research Service, 2021). På et mer overordnet nivå omtaler USAs nasjonale sikkerhetsstrategi stormaktsrivaliseringen med Russland og Kina som den viktigste globale sikkerhetstrenden (Pincus, 2020). Her nevnes ikke Arktis konkret, men sikkerhetsstrategien omhandler Arktiske utfordringer.

I 2022 publiserte USA *National Strategy for the Arctic Region*, og markerte med dette en amerikansk retur til regionen. USA ønsker en fredelig, stabil og samarbeidspreget arktisk region. USAs arktiske strategi de neste ti årene består av fire mål: sikkerhet, klimaendringer og miljøpolitikk, bærekraftig økonomisk utvikling og internasjonalt samarbeid for å utvikle Arktis (National Strategy for the Arctic Region, 2022). Nilsson (2018: s. 104) viser at amerikansk politikk i Arktis siden anskaffelsen av Alaska i 1867 gjennomgående har vært økonomisk motivert, med ressurstilgang som fremste motivasjon. Dette er en prioritet som videreføres i *National Strategy for the Arctic Region*, Strategien fremmer også en rekke andre politikkområder, slik som klimaendringer (Nilsson, 2018; Coninx, 2022).

5.1.5 Canada

Frem til 2023 var ikke Canadas trusseloppfatning i Arktis beskrevet i ett enkelt dokument, den måtte tolkes ut fra ulike offentlige dokumenter om utenriks-, sikkerhets- og forsvarspolitik (Lackenbauer og Sergunin, 2022). Den arktiske strategien fra 2019 fremhever økonomisk utvikling, infrastruktur, bærekraft og den canadiske urbefolkningen (Canadas regjering, 2019a). Den canadiske regjeringens pressemelding i forbindelse med strategien oppsummerer Canadas ambisjon for Arktis slik: «Our vision for the Arctic is a stable, rules-based region with clearly defined boundaries, dynamic economic growth and trade, vibrant Northern communities, and healthy and productive ecosystems» (Canadas regjering, 2019b).

I 2022 begynte *komiteen for nasjonal sikkerhet, forsvar og veteranarbeid* i det canadiske senatet arbeidet med en ugradert trusselvurdering av Arktis. Trusselvurderingen ble lagt frem i juni 2023 og konkluderer med at Canada i Arktis er militært sårbare, økonomisk underutviklet og truet av klimaendringer. Videre beskrives et behov for store økninger i investeringer i infrastruktur og forsvarsstyrker i regionen (Senate National Security, 2023).

5.1.6 NATO

Arktis har lenge fått lite oppmerksomhet i NATO, grunnet regionens robuste fredelige forhold (Coffey og Kochis, 2021). Fire faktorer tyder på at Arktis har blitt en langt viktigere region for NATO: Finland har blitt medlem av NATO, Sverige vil snart bli medlem av NATO, NATOs generalsekretær Jens Stoltenberg besøkte i 2022 for første gang den canadiske delen av Arktis og Nordområdene ble for første gang nevnt i NATOs strategiske konsept i 2022 (NATO, 2022; Baudu, 2023). Stoltenberg beskrev også Arktis som en fredelig region som i økende grad preges

av globale spenninger. Som en følge av Russland og Kinas økte aktivitet i regionen har NATO økt sin aktivitet og tilstedeværelse i nord, spesielt gjennom øvelser (Stoltenberg, 2022).

I likhet med EU er også NATO en relevant arktisk aktør i kraft av sine arktiske medlemmer: USA, Canada, Norge, Island og Danmark. Finland fikk innvilget NATO-medlemskap i april 2023, mens Sverige fikk støtte fra samtlige medlemmer i juli 2023. Med dette blir Russland det eneste medlemmet av Arktisk råd som ikke er medlem av NATO. I tillegg vil dagens norske rolle som «NATO i nord» endres. Den kollektive sikkerheten generelt, samt kollektiv sikkerhet i Norden spesielt, defineres i større grad av NATO-alliansen. Dette påvirker sikkerhetsbildet i Arktis og de arktiske statenes tolkning av det.

5.1.7 EU

EU publiserte i 2021 sin nye Arktispolitikk (Den europeiske union, 2021). Den slår fast at fredelige, trygge, stabile og bærekraftige forhold i Arktis er viktige både for regionen og verden. Strategien påpeker at hovedansvaret for det arktiske territoriet ligger hos de arktiske statene, men at flere av utfordringene i området er grenseoverskridende (EU, 2021). Som en del av strategien er det etablert et EU-kontor på Grønland og EU-midler ble øremerket det grønne skiftet i Arktis (EU-kommisjonen, 2021a). Sverige, Finland og Danmark er både EU-medlemmer og medlemmer av Arktisk råd. Norge og Island har tette forbindelser til EU gjennom EØS-avtalen og EFTA. EU kan altså sees på som en relevant arktisk aktør både på grunn av dens rolle som en internasjonal organisasjon og på grunn av flere arktiske medlemsland og partnere.

EU-kommisjonen annonserte sin *Green Deal* i 2019 med en målsetning om et klimanøytralt EU innen 2050, økonomisk vekst uavhengig av ressursbruk og inkludering (på engelsk «inclusivity») (EU-kommisjonen, 2019). Tidlig i 2020 fikk planen støtte i EU-parlamentet (European Interest, 2020). I forbindelse med *Green Deal* fremmet kommisjonen i 2021 pakken *Fit for 55*, hvis mål er å redusere EUs klimagassutslipp med 55 prosent innen 2030 (Det europeiske råd, 2023). Annonseringen, lanseringen og implementeringen av EUs klimaplan påvirker EUs arktiske engasjement og klimapolitikken hos europeiske land både i og utenfor EU. Videreutviklingen av planen blir være viktig for klima- og sikkerhetsbildet i Arktis både frem mot 2030-milepælen i *Fit for 55* og 2050-milepælen i *Green Deal*.

5.2 Arktisk råd

Canada, Danmark, Finland, Island, Norge, Sovjetunionen, Sverige og USA vedtok i 1991 den arktiske miljøvernstrategien *Arctic Environmental Protection Strategy*. I 1996 vedtok de samme landene (med Russland i stedet for Sovjetunionen) å utvide avtalen til også å omfatte kulturell, økonomisk og sosial utvikling i Arktis gjennom *Ottawaerklæringen* (Ottawaerklæringen, 1996; Lundbo, 2023). Med dette ble Arktisk råd opprettet. Sammensetningen av stormakter, NATO-medlemmer og permanente medlemmer av Sikkerhetsrådet i Arktis kan fremstå utfordrende, men de er alle medlemmer eller observatører i Arktisk råd, en institusjon som bidrar til dialog og diplomati i regionen (Charron, 2022).

Klimaendringene har blitt stadig tydeligere i Arktis og den geopolitiske interessen for regionen har økt (Barry *et al.*, 2020). I senere år har også rådets medlemmer i stadig større grad fokusert på arktisk geopolittikk, blant annet gjennom hyppigere diskusjoner om grenser i Arktis (Barry *et al.*, 2020; Serova *et al.*, 2020). Hver sjettede måned møtes medlemmer og observatører til et *Senior Arctic Officials*-møte (SAO-møte). Under møtene utarbeides en ikke-bindende deklarasjon. Ottawadeklarasjonen tydeliggjør at Rådet *ikke* skal håndtere problemstillinger relatert til militær sikkerhet (Ottawaerklæringen, 1996). USA har gitt uttrykk for at dette bør endres (Dams *et al.*, 2020).

Kun få dager etter Russlands invasjon av Ukraina i 2022 annonserte Canada, Danmark, Norge, Island, Finland, Sverige og USA at de ikke ville delta i Arktisk råds møter under Russlands formannskap. I juni 2022 annonserte landene at de ville gjenoppta samarbeid i utvalgte prosjekter som ikke involverte Russland (Schreiber, 2022).

Arktisk råd er tuftet på *myk makt*, altså et fokus på kultur og politikk for å *overbevise*, fremfor *hard makt*, med fokus på militær og økonomisk makt for å *fremtvinge* enighet. Et Arktisk råd basert på myk makt har spilt en viktig rolle i et fredelig Arktis. Overfor prioriteringer som det grønne skiftet, samarbeid på tvers av grenser, ivaretagelse av urbefolkninger, fiskeripolitikk, forskning og økonomisk utvikling er et forum som Arktisk råd en viktig møtearena for de arktiske aktørene. Når det gjelder sikkerhetspolitikk i Arktis, viser Arktisk råd siden februar 2022 at rådet spiller en langt mer begrenset rolle.

5.3 Russland, Kina og deres allierte

5.3.1 Russland

Etter Sovjetunionens oppløsning ble Arktis fra russisk hold sett på som en svært lite viktig region, frem til en revitalisering tidlig på 2000-tallet (Boulègue, 2019). Både under og etter den kalde krigen har Russland poengtert viktigheten av fredelige forhold i Arktis, samtidig som de har bygget opp militære styrker på Kola (Sergunin og Konyshov, 2015; Urban, 2021). Resultatet er at Russland i dag har en arktisk infrastruktur som er betydelig bedre utviklet enn i USA og NATO-land i regionen (Trebukh *et al.*, 2020:s. 2).

Russlands arktiske strategi av 2020 beskriver et konfliktpotensial i Arktis som nødvendiggjør russisk opprustning som et beredskapstiltak (Lavikainen, 2021). Størrelsen på de landbaserte styrkene er imidlertid redusert til omtrent en femtedel av sin opprinnelige størrelse ved begynnelsen av krigen i Ukraina, da 80 prosent av landstyrkene ble sendt til krigen (Kuczyński, 2023). Disse styrkene krever lang tid å bygge opp igjen. Luftbårne og maritime styrker er ikke like svekket. Antall kampfly på Kola er ikke betydelig redusert, og Nordflåtens maritime kapabiliteter forblir intakte (Kuczyński, 2023; Solvang, 2023).

Den russiske Nordflåten inkluderer flere av Russlands strategiske våpen. Russisk forsvars- og sikkerhetstenkning anser Russland for å i stor grad være omringet av NATO og vestlig innstilte

land (Milano, 1998; Boulègue, 2017). Russland har modernisert basestrukturer og infrastruktur i Arktis, testet nye våpensystemer, simulert missilangrep mot naboland og lansert en rekke påvirkningsoperasjoner for å spre desinformasjon (Wither, 2021: ss. 650-51). Analytikere og forskere er enige om at Russland ikke er i stand til å håndtere det samlede økonomiske presset fra sine arktiske ambisjoner innen sikkerhet, økonomi, miljø og samfunn (Sergunin, 2019; Kluge og Paul, 2020).

På 1990-tallet ble Russland ansett som fraværende i Arktis, spesielt sammenlignet med Sovjetunionens engasjement under den kalde krigen og Russlands engasjement fra og med 2000-tallet. Samarbeidet på 2000-tallet var igjen preget av regional pragmatisme som i liten grad lot seg påvirke av omverdenen. Selv om pragmatismen og det regionale samarbeidet besto, begynte Russland allerede i 2012 å uttrykke bekymring for NATOs mulige inntog i Arktis. Dette ble en viktig begrunnelse for russisk styrkeoppbygging i regionen (selvforsvar). Siden 2014 har Russland stadig oftere karakterisert Norge som NATO og USAs vasall i nord (Wilhelmsen og Gjerde, 2018). Etter Russlands invasjon av Ukraina og de påfølgende sanksjonene mot Russland, har denne retorikken tilspisset seg.

Den russiske arktiske sonen er spesielt viktig for Russland: 95 prosent av russisk gassproduksjon og 70 prosent av russisk oljeproduksjon kommer fra regionen. I tillegg har russiske geologer oppdaget olje- og gassforekomster omtrent 200 steder. Russland utvinner store andeler mineraler i regionen. Rundt 80 prosent av de uutnyttede olje- og gassressursene befinner seg på russisk territorium (Blakkisrud, 2018). Dette gjør Arktis til en ressursmessig svært viktig region fremover, spesielt for Russland.

Omtrent en tredjedel av all russisk fisk fiskes i Arktis. Russland ønsker å øke denne andelen mot 2030, særlig da stigende havtemperaturer lokker nye fiskearter nordover (Rumer *et al.*, 2021). Russland har store økonomiske interesser i Arktis. I både 2015 og 2021 utvidet Russland sine krav på territorium i Arktis. Det utvidede kravet fra 2021 overlapper med både danske og canadiske krav (Commission on the Limits of the Continental Shelf, 2021).

Russlands inneværende militære doktriner ble godkjent i 2021. Doktrinen er tuftet på såkalt «aktivt forsvar», som innebærer begrenset demonstrasjon eller bruk av makt for å avskrekke motstandere (Kofman *et al.*, 2021), inkludert hybride virkemidler over en lengre periode. Arktis er en av fem strategiske områder i den russiske doktrinen. I motsetning til tidligere doktriner fremstår det i doktrinen fra 2021 som om terskelen for bruk av kjernevåpen er senket. Dette er et viktig punkt i arktisk sammenheng, da en rekke strategiske våpenkategorier er stasjonert på Kola. Ifølge doktrinen er territorialkrav mot Russland, utvidelse av fiendtlige allianser, oppbygning av tropper på land eller til havs nær Russland og at russiske sikkerhetsinteresser ikke hensyntas viktige eksterne trusler (The Arms Control Association, 2021).

Russland lanserte også en ny maritim doktrine i 2022, med store ambisjoner for Arktis. Den beskriver et behov for å styrke den militære beredskapen i Nordflåten, anskaffe flere avanserte våpen og styrke kontroll over utenlandsk militær aktivitet i Arktis (Davis og Vest, 2022).

Boulègue (2022) oppsummerer denne delen av doktrinen som en økning i militære øvelser, flere våpentester og flere gråsonaktiviteter som kabelkutting. Videre er utvikling av sivil-militært samarbeid i Arktis viktig i doktrinen (Davis og Vest, 2022). Dette inkluderer eksempelvis bruk av sivile fartøy til militære formål og å utstyre sivile isbrytere med våpen (Boulègue, 2022). Doktrinen nevner konkret oljeressurser som befinner seg i den russiske sonen og den tiltagende stormaktsrivaliseringen i Arktis som årsaker til doktrinens arktiske fokus (Vázquez, 2023).

Nesten 50 prosent av den arktiske kystlinjen er russisk territorium. Den arktiske isen gir denne kysten verdifullt dekke. Ismelting i Arktis blir med dette en bekymring for Russland, gitt de strategiske implikasjonene av å miste denne naturlige beskyttelsen (Boulègue, 2017). Isen har også gitt viktig dekke for russiske ubåter med strategiske våpen. Effektene av klimaendringer i Arktis er av sær stor interesse for Russland, da deres strategiske ubåter er stasjonert på Kolahalvøya.

Den arktiske isen har gitt Russland viktig økonomisk makt i Arktis. FNs Havrettskonvensjon (UNCLOS) gir land med arktisk kyst styrket råderett over handelsruter langs disse kystlinjene. Konvensjonens Artikkel 234 gir landene rett til å regulere maritim trafikk langs disse handelsrutene så lenge området er dekket av is *det meste av året* (HRK - UNCLOS, 1982). Russland har i årevis brukt konvensjonen, og spesielt Artikkel 234, til å fremme egne økonomiske og geopolitiske interesser. Et eksempel er at Russland krever at alle fartøy som passerer gjennom den nordlige sjøruten (markert i grønt i figur 5.1) styres av russere, betaler en tollavgift og gir forvarsel om seilas langs ruten (Lynch *et al.*, 2022). Dersom klimaendringene vil medføre at ruten blir isfritt store deler av året vil Russlands *de jure* makt i Arktis reduseres.

Samlet sett, så utgjør disse effektene på den arktiske kysten et strategisk tveegget sverd for Russland. Sjøruten gir Russland viktig økonomisk makt, samtidig som klimaendringene øker russisk strategisk sårbarhet. Russland anser Arktis som en viktig utfartsmulighet til verdenshavene, spesielt Atlanterhavet (Rumer *et al.*, 2021). Det resulterer i svært høy russisk interesse i Arktis.

Det kortvarige opprøret til den russiske private militære organisasjonen *Wagnergruppen* 23. juni 2023 har ifølge flere analytikere fått viktige konsekvenser for Russlands fremtid. Putin er svekket som en sterk leder og hans regime har begynt å slå sprekker (Bailey *et al.*, 2023). Hendelsen antyder at Russlands handlingsmønster kan bli langt mer uforutsigbart gitt landets mer turbulente innenrikssituasjon. Dette kan gjøre Russland mer uforutsigbart i Arktis.

Figur 5.1: Den nordlige sjøruten er et langt raskere alternativ til den tradisjonelle sjøruten gjennom Suez-kanalen. Figuren er hentet fra rapporten fra Forsvarskommisjonen av 2021 (Forsvarskommisjonen av 2021, 2023).

5.3.2 Kina

Kina har definert seg selv som en «nær-arktisk» stat med interesser i området og ser på seg selv som en viktig arktisk aktør (Kossa, 2020). I 2013 fikk Kina observatørstatus i Arktisk råd etter flere års innsats. Dette bør ses i sammenheng med Kinas globale stormaktsambisjoner (Sun, 2014). Russland er Kinas nærmeste samarbeidspartner i Arktis, men det var likevel Russland som uttrykte størst motstand mot kinesisk observatørstatus. Spesielt det russiske militæret var skeptiske til Kinas interesse i Arktis (Pincus, 2020).

Kina publiserte i 2018 sitt første *Arctic White Paper* der landets forhold til, syn på og strategi i Arktis beskrives. Kina ønsker å spille en aktiv rolle i Arktis basert på respekt for FN-pakten og UNCLOS, bidra til utvikling av internasjonalt regelverk i Arktis og sikre alle lands interesser i området (The State Council Information Office of the PRC, 2018). Dette kan oppfattes som at Kina mener det eksisterende juridiske rammeverket bør respekteres, men at det også bør videreutvikles med tiden (Xinmin, 2019). Kina ønsker å bidra til dette basert på fire områder:

respekt, samarbeid, «vinn-vinn» og bærekraft (The State Council Information Office of the PRC, 2018).

Mot slutten av 2000-tallet vakte Kina uro gjennom det som i Vesten ble oppfattet som et kinesisk ønske om å internasjonalisere Arktis (Lackenbauer *et al.*, 2022). Dette resulterte i en viktig endring i Kinas Arktispolitikk: de skulle respektere de regionale reglene satt av de arktiske statene (Lackenbauer og Ryan, 2020). Dette er tydelig i Kinas arbeid for å bygge bilaterale forhold i Arktis. Kinas aktiviteter i Arktis har likevel skapt bekymring blant noen av de arktiske landene. Den norske Etterretningstjenesten advarte i sin ugraderte trusselvurdering fra 2021 om at kinesiske installasjoner i Arktis kan brukes til både ikke-militære og militære formål (Etterretningstjenesten, 2021: 77).

Den kinesiske viljen til å samarbeide på de arktiske statenes vilkår er ikke basert på veldedighet. Grunnet de store forekomstene av naturressurser på den arktiske havbunnen har Kina investert tungt isbryterskip, forskning og gruvedrift i Arktis (Wegge, 2019; Østhagen og Rotttem, 2020). I tillegg åpner den smeltende havisen for verdifulle handelsmuligheter for Kina. Ruten gjennom Arktis er langt kortere enn andre handelsruter mellom Kina og deres handelspartnere.

5.4 Sammenstilling

Medlemmene i Arktisk råd (foruten Russland), EU og NATO prioriterer bærekraftig utvikling av Arktis i henhold til statenes arktiske strategier. Russland på sin side prioriterer tilsynelatende videreutvikling av utnyttelse av naturressurser i Arktis. Kina ønsker tilgang til ressurser og raskere handelsruter (Serova *et al.*, 2020). Dette fremstår som i konflikt med de øvrige landenes fokus på bærekraft.

USA ønsker å redusere russisk og kinesisk innflytelse i Arktis, men de to landene gir neppe opp egne ambisjoner i regionen (Raikov, 2022). Dette kan gjøre stormaktenes innflytelse i Arktis til en såkalt «udelelig vare» (engelsk: *Indivisible good*), eller et nullsumspill – det én aktør vinner må en annen tape. Stormaktenes rivaliserende interesser, både i og utenfor Arktis, øker både konfliktnivået og risikoen for uønskede hendelser.

I tillegg til de arktiske aktørenes ulike mål og ambisjoner i selve Arktis har internasjonale forhold også fått en langt viktigere rolle i regionen, spesielt siden Russlands invasjon av Ukraina. De arktiske aktørene, spesielt Russland/Sovjetunionen og USA, har siden 1945 hatt en rekke egne mål i Arktis, men disse målene har kunnet sameksistere med den arktiske eksepsjonalismen. I skrivende stund er situasjonen en helt annen. Internasjonale spenninger og den tiltagende stormaktsrivaliseringen svekker de regionale forholdene som frem til 2022 sørget for at en rekke ulike aktører og deres til tider fravikende mål kunne sameksistere i et fredelig og stabilt Arktis.

6 Sikkerhetspolitiske konsekvenser for Norge

Dette kapitlet analyserer hvordan klimaendringene (Nivå 1 i Figur 2.1) påvirker sikkerhetsbildet i Arktis (Nivå 3 i Figur 2.1) via faktorene i Nivå 2. Kapitlet er strukturert i henhold til ni viktige områder der påvirkningen er betydelig.

Den arktiske regionen har lenge vært unntatt fra spenninger i verdenspolitikken (Gjørøv og Hodgson, 2019; Østhagen og Rottem, 2020). I 1987 ga Gorbachev sin kjente tale der han omtalte Arktis som en «zone of peace», i 2013 brukte Norge slagordet «high north, low tension» og i 2014 omtalte Russland Arktis som et «territory of dialogue» (Gorbachev, 1987; Thune, 2013; Tass, 2014). Dette har endret seg etter Russlands invasjon av Ukraina i 2022. Invasjonen og de følgende vestlige sanksjonene har satt Russland i en vanskelig økonomisk situasjon. Dette gjør landets næringslivsinteresser i Arktis, hovedsakelig innen naturressurser og turisme, viktigere. I tillegg til dette ligger den russiske Nordflåten som rommer Russlands strategiske våpen ved Kolahalvøya. Russland har bygd opp disse styrkene, spesielt på Kola (Sergunin og Konyshov, 2015; Urban, 2021). Størrelsen på de konvensjonelle styrkene er imidlertid betydelig redusert som en følge av krigen i Ukraina. Russland har også testet nye våpensystemer, simulert missilangrep mot naboland og gjennomført en rekke påvirknings- og desinformasjonsoperasjoner.

Global usikkerhet og ustabilitet forverrer sikkerhetssituasjonen i Arktis sammenlignet med de relativt gode mellomstatlige forholdene som har preget regionen de siste tiårene (Gjørøv og Hodgson, 2019; Wegge, 2019). Denne usikkerheten og ustabiliteten forverres av klimaendringer. Hvis den internasjonale ordenen forvitrer ytterligere er det mer sannsynlig at forholdene i Arktis blir enda kaldere. Rottem (2010), Østhagen og Rottem (2020) og Urban (2021) argumenterer for at faren for eskalering er svært lav, da Arktis i dag bærer preg av lokalt fredelige forhold selv om bi- og multilaterale forhold er anspente (Rottem, 2010; Østhagen og Rottem, 2020; Urban, 2021).

Det er lite som tyder på at en væpnet konflikt over arktiske territorier, ressurser eller andre faktorer i den arktiske regionen vil bryte ut. Sikkerhetsrisikoen i Arktis påvirkes heller av hvorvidt internasjonale spenninger «lekker» inn i regionen, og i hvor stor grad dette i så fall skjer, slik som eksempelvis Østhagen (2021a) påpeker. Selv om klimaendringene i Arktis har unike arktiske preg er det ikke slik at *klimaendringene* er et arktisk fenomen – de er et globalt fenomen som spiller en regional rolle i Arktis.

6.1 Ressurser i havet og på havbunnen

Med mindre is og høyere havtemperaturer blir betydelige mengder naturressurser tilgjengelige.

Det er estimert at omtrent en fjerdedel av verdens uoppdagede oljeressurser befinner seg i Arktis (Gautier *et al.*, 2009). I tillegg er det høy forekomst av en rekke mineraler og andre ressurser i regionen. Det estimeres at omtrent 80 prosent av disse ressursene befinner seg på russisk territorium. Mindre arktisk is åpner også nye handelsruter. På grunn av disse endringene ser en allerede i dag økt interesse blant de arktiske landene for å hevde suverenitet i regionen.

Det er viktig å påpeke at noen av de ovennevnte ressursene utvinnes også i dag. Dette er ikke kosteffektivt. Situasjonen tilsier derfor ikke at arktiske land vil rykke inn i Arktis for å hevde suverenitet over nylig avdekkede ressurser. Påvirkningen på det arktiske sikkerhetsbildet kommer i form av økt interesse fra flere av de arktiske landene, i tillegg til Kina, som kan lede til økt konkurranse i regionen.

6.2 Russland og Kina

6.2.1 Russiske militære kapabiliteter

Russland har tre overordnede militære målsetninger i Arktis: beskyttelse av annenslagsevnen til undervannsbåtene som er stasjonert på Kolahalvøya, evnen til å operere i Nord-atlanteren i tilfelle væpnet konflikt med NATO og den økonomiske utviklingen i det russiske arktiske territoriet (Rumer *et al.*, 2021). Klimaendringene påvirker Russlands militære kapabiliteter i Arktis negativt på to viktige måter i henhold til russiske strategiske dokumenter, dette inkluderer i) skader på infrastruktur en stor trussel mot Russlands utvidede nettverk av baser i Arktis (Presidential Executive Office, 2021) og ii) naturkatastrofer som en trussel mot russisk maritim aktivitet (Davis og Vest, 2022).

Den arktiske isen er en viktig buffer som hindrer sjøfart mellom Nord-Amerika og Russland. I tillegg gir isen verdifullt dekke for ubåttaktivitet. Det arktiske havet ble på 1980-tallet beskrevet som «et vakkert sted å gjemme en ubåt» av den amerikanske *Chief of Naval Operations* James Watkins (Polmar og Whitman, 2016: s. 157). Isen gir godt dekke: det er vanskelig både for overflatefartøy og luftbårne fartøy å bruke sine systemer mot ubåter, og bevegelser i isen skaper nyttig bakgrunnsstøy som kamuflerer ubåtenes bevegelser (Pedersen, 2019). Når havisen smelter tilføres havet ferskvann som reduserer havets salinitet. Issmeltingen reduserer også *albedoeffekten* (se kapittel 3) som øker havtemperaturen. Dette påvirker lydbølger fordi salinitet og temperatur påvirker havvannets tetthet (Mackenzie, 1998). Arktisk issmelting påvirker dekket ubåter kan få fra både havisen og selve havvannet i fremtiden.

6.2.2 Delelinjeavtalen

I 2010 undertegnet Norge og Russland *Delelinjeavtalen*. Traktaten avklarer grenseforholdet i Barentshavet og regulerer fiskerisamarbeid og utnyttelse av grenseoverskridende petroleumsforekomster.

Norge og Sovjetunionen (og Russland etter 1991) har siden 1957 forsøkt å komme til enighet om en delelinje for kontinentalsokkelen. Dette målet ble ikke oppnådd før partene signerte delelinjeavtalen i 2010 (Regjeringen, 2014).

Russland har lenge hatt et ustødig forhold til internasjonale avtaler, regler og konvensjoner de oppfatter som motsetninger til den russiske verdensanskuelsen. Russland baserer sin forståelse av internasjonal rett på FN-pakten og Sikkerhetsrådets resolusjoner, og avviser den regelbaserte verdensordenen de anser for å være et vestlig virkemiddel. På denne måten åpner Russland for å avvise forpliktelser til menneskerettigheter og demokrati (Remler, 2020).

I juli 2022 uttalte medlemmer av den russiske Dumaen at de ønsker å vurdere skroting av delelinjeavtalen (NTB, 2022). Julie Wilhelmsen ved NUPI uttalte samme måned at dette ikke burde tolkes som en tom trussel gitt Russlands handlingsmønster gjennom en rekke år (Borg, 2022). Ifølge henne ser Russland nå i større grad på Norge som en del av det fiendtlige Vesten, spesielt etter innføringen av en rekke sanksjoner som følge av Russlands invasjon av Ukraina (Løf, 2022). I tillegg anklaget Russland Norge for å bygge opp sin militære tilstedeværelse på Svalbard i oktober 2022. Situasjonen i Arktisk er svært tilspisset.

Grunnet den store forekomsten av uutnyttede naturressurser som befinner seg på russisk territorium er det usikkert hva Russland kan vinne på å skrote delelinjeavtalen og derav risikere betydelig økt spenning mellom de arktiske nasjonene. At slike tanker diskuteres i Dumaen er likevel et faresignal som antyder at Russland kan bli en mer uforutsigbar aktør i Arktis.

6.2.3 Havrettskonvensjonen og arktiske handelsruter

Havrettskonvensjonens Artikkel 234 gir arktiske stater betydelig makt der områder rundt handelsruter er dekket av is det meste av året. Dette betyr at Russlands økonomiske og geopolitiske makt kan svekkes når den arktiske isen smelter.

I dag velger flere store rederier og transportfirmaer å seile de lengre rutene via Suezkanalen eller Panamakanalen på grunn av lavere kostnader (Brown University, 2022). Om Russlands økonomiske grep på den nordøstlige handelsruten svekkes, vil den internasjonale interessen i den langt kortere veien mellom Atlanterhavet og Stillehavsasia øke betydelig. Russland anser handelsruten for å være russisk farvann (Melino og Conley, 2020), men klimaendringenes fremtidige konsekvenser i regionen kan rokke ved denne oppfattelsen. Dette kan, i kombinasjon med verdenssamfunnets økende interesse i handelsruten, føre til økt konfliktrisiko i regionen.

6.2.4 Instrumentalisert migrasjon mot Norge

Klimaendringer øker sannsynligheten for at instrumentalisert migrasjon igjen kan benyttes mot Norge.

Norge har i stor grad vært skjermet mot bruk av instrumentalisert migrasjon frem til flyktningstrømmen over den norsk-russiske grensen ved Storskog og den finsk-russiske grensen vinteren 2015. Over 5000 flyktninger tok seg over grensen inn til Norge, og presset politiets, Finnmarks og Utlendingsdirektoratets kapasitet til bristepunktet. Det er forbudt å krysse grensen til fots, og migrantene kom dermed på sykler som ble solgt til dem i Russland (Kruse, 2022). Daværende statsminister Erna Solberg uttalte i 2021 at de så på hendelsen som en test fra Putin (ABC Nyheter, 2021).

Da Russland benyttet instrumentalisering av migranter i 2015 var ikke Norge hovedmålet for strategien. Finland fikk et langt større antall migranter over sin grense med Russland. Resultatet var at Finland skrev under på en avtale om å gjenopprette bilateralt samarbeid med Russland. På denne måten instrumentaliserte Russland migrasjon mot Finland for å skape splittelse mellom landet og resten av EU (Taylor, 2015). Instrumentalisert migrasjon kan brukes mot Norge på samme måte for å skape splittelse mellom Norge og våre allierte.

Det norske samfunnet er relativt homogent og Norge oppfattes som et land som i de fleste tilfeller oppfyller sine forpliktelser – også de normative. Dette gjør at det norske samfunnet i utgangspunktet ikke er særlig utsatt for bruk eller trusler om bruk av instrumentalisert migrasjon. Likevel er dette et fenomen Norge bør vie langt mer oppmerksomhet.

Som en rekke andre sikkerhetstrusler mot Norge er også trusselen om bruk av instrumentalisert migrasjon hovedsakelig *indirekte* i Norges tilfelle. Norge grenser ikke mot stater som har store migrantbefolkninger de kan bruke som pressmiddel. Instrumentalisering av migrasjon er likevel en nyttig strategi for stater som har få strategiske fordeler (Fakhry *et al.*, 2022b), og eksemplene fra Norge, Finland og Polen viser at geografisk avstand ikke lenger beskytter stater mot instrumentalisering av migrasjon. Etter hvert som Russland blir stadig mer presset på grunn av krigen i Ukraina kan en strategi som instrumentalisert migrasjon fremstå stadig mer attraktiv selv om dette innebærer å transportere migranter nordover.

Selv om Norges geografiske beliggenhet gir god beskyttelse mot instrumentalisert migrasjon, er flere av Norges allierte svært utsatt overfor denne strategien. Dermed kan strategien risikere å gjøre Norges nærmiljø mer ustabil, som skader norsk sikkerhet. En regelbasert verdensorden der stormakter i liten grad kan ta seg til rette overfor mindre stater er sentralt i norsk sikkerhetspolitikk, og økt splittelse i EU og NATO rokker ved dette grunnlaget.

Både klimaendringene i seg selv og økningen i antall konflikter på grunn av klimaendringer vil føre til større og hyppigere migrasjonsstrømmer. Dette gir opportunistiske stater flere muligheter til å utnytte og manipulere migrasjons- og flyktningstrømmer for å oppnå politiske mål. Hele Europas og NATOs grense kan komme under økt press, som skaper en mindre stabil og forutsigbar omverden for Norge. Norges perifere beliggenhet skjærer oss i et slikt tilfelle fra verken direkte eller indirekte sikkerhetstrusler.

6.2.5 Kinesisk tilstedeværelse i Arktis

Kina har opptrådt som en aktør som ønsker å respektere de arktiske statenes normer og regler. I fremtiden forventes økt interesse og tilstedeværelse, som kan resultere i kinesisk revisjonisme i Arktis.

De nye mulighetene knyttet til ressurser i Arktis interesserer spesielt Russland og Kina (Østhagen og Rottem, 2020). Kinesisk tilstedeværelse i Arktis forblir begrenset, og den enorme interessen i handelsruter som ble spådd av enkelte analytikere, har ikke inntruffet (Bekkevold og Hilde, 2023). Likevel har Kina investert tungt i isbryterskip, forskning og gruvedrift i Arktis, og har dessuten definert seg selv om en «nær-Arktisk» stat (Wegge, 2019). Landet kjempet lenge for å oppnå observatørstatus i Arktisk råd, noe Russland lenge var imot.

Kossa (2020: s. 38) argumenterer for at Kinas interesse og engasjement i Arktis vil øke i fremtiden. Landets økonomiske vekst har gjort det nærmest uunngåelig at selv fjerne regioner som Arktis får oppmerksomhet i kinesisk utenrikspolitikk. Kossa vektlegger både eksisterende kinesisk aktivitet innen ressursutvinning og forskning, men også faktorer som den arktiske påvirkningen på kinesisk vær, energi og tilgang til oversjøiske markeder. De sistnevnte faktorene får fremtidig betydning for Kina som øker interessen. Derfor forventes det at Kina i fremtiden i

større grad kommer til å omtale Arktis som en *internasjonal* sak og ikke kun som en regional sak. Fra det kinesiske perspektivet medfører dette at arktisk styring må bli mer globalt inkluderende.

Kina har ikke deltatt i den tiltagende militariseringen av Arktis, og er heller ikke en arktisk stat på samme måte som medlemmene av Arktisk råd. Likevel er Kina en viktig russisk partner som stiller seg i opposisjon til den regjerende liberale, regelbaserte internasjonale ordenen. Frem til i dag har Kina vært en «snill aktør» hvis strategi har vært å respektere normer og regler etablert av de arktiske statene. I tiden fremover kan Kinas misnøye med det internasjonale *status quo* påvirke deres aksept for det regionale *status quo* i Arktis ved at kinesiske holdninger til problemstillinger som Taiwan og Sør-Kinahavet importeres til Arktis (Byers og Covey, 2019).

Muligheten for økt kinesisk misnøye med det arktiske *status quo* og mindre respekt for etablerte normer og regler betyr *på ingen måte* at det er en reell risiko for at Kina benytter væpnet makt i Arktis.

6.3 Svalbardtraktaten

Svalbardtraktaten har lenge vært et omdiskutert dokument. I fremtiden kan klimaendringene gjøre traktaten enda mer kontroversiell.

I henhold til internasjonal lov er territorialbeltet rundt Svalbard på 12 nautiske mil. I 1977 opprettet Norge en kontroversiell fiskevernsoner rundt Svalbard på 200 nautiske mil (Forskrift om fiskevernsoner ved Svalbard, 1977). Blant annet Russland (og tidligere Sovjetunionen), Storbritannia, Nederland, Spania og Island har uttrykt uenighet om at traktaten tillater fiskevernsonen (Jensen, 2020). Norge har begrunnet fiskevernsonen med at området rundt Svalbard er en del av norsk kontinentalsokkel. Dokumentasjon på dette ble sendt inn til FNs Kontinentalsokkelkommisjon, som uttalte sin støtte til den norske tolkningen i 2009 (Utenriksdepartementet, 2014).

Forbudet mot militær aktivitet på Svalbard er en viktig del av traktaten. I oktober 2022 anklaget Russland Norge for å «bygge opp den militære tilstedeværelsen på Svalbard» (Johansen og Olsen, 2022). Pressemeldingen henviste konkret til to forhold: et rutinemessig besøk gjennomført av fregatten Thor Heyerdahl og et besøk av et norsk kystvaktfartøy i farvannet ved Barentsburg.

Klimaendringene gjør en rekke attraktive ressurser i Arktis tilgjengelig. Noen av disse ressursene er allerede i dag tilgjengelige, men utnyttelsen av dem er svært lite kostnadseffektiv. I noen tilfeller taper en på å utnytte dem. Issmelting endrer på dette. Samtidig åpner issmeltingen nye handelsruter, hvis status som internasjonale eller nasjonale farvann er omdiskutert. Økning i havtemperaturen åpner for mer fiske. Svalbards beliggenhet gjør øygruppen til et attraktivt mål i forbindelse med slike problemstillinger.

Norge møter internasjonal motstand mot sin tolkning av Svalbardtraktaten, både fra Russland og allierte i NATO. En kan forvente at diskusjoner om og ulike tolkninger av artiklene vil tilta etter hvert som klimaendringene i Arktis åpenbarer seg. Økt internasjonal spenning med Russland har åpenbare negative sikkerhetskonsekvenser. Økt uenighet med våre allierte kan skape splittelse internt i NATO og EU, som kan svekke responsen mot mer revisjonistiske holdninger fra Russland og Kina.

6.4 Norske militære kapabiliteter

Norge må forberede seg på et arktisk operasjonsmiljø i svært rask endring. Dette påvirker evnen til å øve og gjennomføre operasjoner, både alene og med allierte.

I Arktis er oppvarmingen opptil tre ganger så rask som den globale gjennomsnittlige oppvarmingen (Rantanen *et al.*, 2022). Det påvirker hvordan Norge og allierte kan operere og øve i Arktis. Problemstillingen er spesielt sentral for Norge som et langstrakt og tynt befolket land med få transportakser fra nord til sør. Dette gjør kystlinjen sentral. Det finske, og muligens svenske, NATO-medlemskapet åpner imidlertid for flere anvendbare veiakser mellom nord og sør.

I Norges nordområder er bakkens bæreevne en viktig forutsetning for militær aktivitet. Når vinteren blir kortere og temperaturen høyere får bakken mindre tele, og erstattes av gjørme og leire større deler av året. Da vil områder som tidligere var fremkommelige for militære kjøretøy kunne bli utilgjengelige. Under slike omstendigheter kan det bli nødvendig å forsikre seg om at marktrykket til militære kjøretøy er såpass lavt at bakkens bæreevne opprettholdes. Hyppigere værveksling medfører et behov for å bytte soldatenes bekledding hyppigere. Om dette ikke gjøres, svekkes kroppens evne til å håndtere temperaturendringene (Granlund *et al.*, 2022).

Konsekvensene av klimaendringer for militære kapabiliteter som omtales i denne rapporten er naturligvis ikke uttømmende, men de viser hvordan Norge må forberede sine militære styrker på et Arktis i endring. Konsekvensene av klimaendringene påvirker ikke Norge alene, de treffer samtlige arktiske stater. Disse statene må tilpasse seg et Arktis i rask endring. Betydningen av alliert støtte kan bli begrenset om de allierte styrkene ikke er godt klimatilpasset.

Med klimaendringer blir ekstremvær hyppigere, som påvirker eksempelvis bølgehøyde og styrken på havvind. Dette kan skape utfordringer på havet i Arktiske sjøområder. Arktiske sjøområder er det viktigste området for norsk suverenitetshevdelse i nord. I tillegg reduserer hav- og værforhold Norges evne til å yte vertslandsstøtte og motta alliert støtte langs kysten.

Den økte interessen for Arktis blant stormakter og andre land kan også resultere i økt arbeidsmengde på havet for Norge. Med økt tilstedeværelse av andre land blir hevdelse av norsk

suverenitet viktigere. I tillegg resulterer økt fiskeriaktivitet i større risiko for ulykker som øker antallet SAR-oppdrag. Siden dette i Norges tilfelle hovedsakelig foregår på havet, tilfaller arbeidet Sjøforsvaret og Kystvakten. I et slikt tilfelle blir ikke selve kapabilitetene på havet den største utfordringen, men heller deres *kapasitet*. Flere oppdrag og seilingsdøgn vil kreve økt kapasitet innen eksisterende kapabiliteter.

6.5 Sikkerhetisering av den arktiske regionen

Klimaendringene bidrar til at Arktis sikkerhetiseres, og at den arktiske eksepsjonalismen svekkes.

Den arktiske eksepsjonalismen viskes ut som åpner for en sikkerhetisering av Arktis. Siden 2000 har Russlands arktiske strategier gjennomgått en viktig endring. Tidligere vektla de den økonomiske utviklingen av regionen. De siste årene har russiske arktiske dokumenter fremhevet nasjonal sikkerhet som en forutsetning for Russlands suksess i Arktis (Mehdiyeva, 2018; Buchanan, 2020). Wilhelmsen og Hjermandsen (2022) viser at russisk retorikk rundt NATO og organisasjonens medlemsland har blitt mer tilspisset, spesielt siden 2014. Videre viser deres analyse at denne retorikken også benyttes i den arktiske regionen. Den russiske sikkerhetiseringen av Arktis er også tydelig i utviklingen av militær infrastruktur i regionen: nye baser har blitt konstruert og eldre baser har blitt gjenåpnet (Kjellén, 2022).

Sikkerhetisering preger også i større grad den amerikanske Arktispolitikken (Zandee *et al.*, 2020). Eksempler på dette er reaktivering av USAs 2. Flåte for å delta i øvelser i Arktis og vedtaket av *National Defense Authorization Act* i 2019 som pålegger Pentagon å bygge en strategisk havn i Arktis (National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2020, 2019; Faram, 2019).

Klimaendringene opptrer som en trusselmultiplikator i forbindelse med årsakene til at Arktis sikkerhetiseres. Mer seilbar sjø, mindre is og lettere tilgang til ettertraktede ressurser øker interessen og tilstedeværelsen i Arktis. Dette øker de arktiske aktørenes behov for væpnede styrker i regionen for å beskytte ressurser, skip og territorium.

6.6 Sikkerhetisering av klimaendringer i Norge

I fremtiden vil klimaendringenes omfang med høy sannsynlighet tvinge norsk sikkerhetstenkning i retning av å betegne klimaendringer som en fullverdig sikkerhetstrussel.

En undersøkelse gjennomført av EU og King's College London viser at 61 prosent av nordmenn tror at klimaendringene er menneskeskapte, og 36 prosent mener at klimaendringene vil skade dem nå eller i løpet av de neste ti årene (PERTIA, 2022). Samtidig viser en undersøkelse fra Norsk medborgerpanel at nordmenn ikke har spesielt sterke følelser rundt klimaendringene. Ifølge undersøkelsen føler 47 prosent «noe håp» og 39 prosent «noe skyld» (Gregersen, 2022). Norge merker ikke klimaendringene i like stor grad som mange andre land vil. Flere land merker dessuten klimaendringene allerede i dag. Denne faktoren kan påvirke nordmenns meninger rundt klimaendringenes trusselpotensial. Summen av faktorene er at klimaendringene i Norge *ikke* har gjennomgått en sikkerhetiseringsprosess – det er tilsynelatende ikke støtte for dette synet blant 'publikum'.

Samtidig som den norske befolkningen er delt i sitt syn på klimaendringene, ga regjeringen Solberg i 2021 ut en klimaplan for 2021-2030, der norske klimagassutslipp skal kuttes med opptil 55 prosent innen 2030 (Meld. St. 13, 2021). Det ser derfor ut til at Norges tilnærming til klimaendringene bærer preg av synet på sikkerhetisering som en prosess drevet frem av byråkrater og tjenestepersoner heller enn folkevalgte som har fått eller forsøker å få ekstraordinære fullmakter.

Klimaendringene karakteriseres i dag som en trusselmultiplikator grunnet deres indirekte påvirkning på kjente konfliktfaktorer. Omfanget av denne indirekte påvirkningen er foreløpig begrenset, men de ulike scenariene som presenteres av ulike klimaforskere maler et dystert fremtidsbilde – effektene vil merkes tydeligere i fremtiden. Arktis varmes opp så mye som tre ganger raskere enn den gjennomsnittlige globale oppvarmingen, som betyr at klimaendringenes sikkerhetspolitiske konsekvenser, dog indirekte, er av spesielt stor relevans for Norge. Hvorvidt disse trendene kan tenkes å fremskynde en norsk sikkerhetisering av klimaendringer er dermed et betimelig spørsmål.

Den tradisjonelle sikkerhetstenkningen fokuserer hovedsakelig på å unngå krig eller å seire i krig (Lippmann, 1943; Wolfers, 1952). Sikkerhetsbildet er unektelig mer komplisert i dag og klimaendringene gjør det ytterligere komplisert. Dette gjør at sikkerhetsdiskursen flyttes stadig nærmere en mer omfattende tenkning.

Kritikk mot sikkerhetstenkningens konservative natur er ikke ny: forskere har argumentert for at eksempelvis økonomi, klima, miljø, menneskerettigheter og energi også burde inkluderes i sikkerhetstenkningen, i tillegg til det militære aspektet (se eksempelvis Brown, 1977; Ullmann, 1983; Myers, 1989; Kolodziej, 1992).

Selv om en eventuell sikkerhetiseringsprosess i norsk sammenheng ikke gjennomføres, kan klimaendringer påvirke norsk sikkerhetstenkning ved at retorikken tilspisses. Etter hvert som flere land i større grad ser på klimaendringene som en sikkerhetstrussel og en multiplikator, flyttes også norsk sikkerhetstenkning i samme retning. Klimaendringene og forverringen av sikkerhetssituasjonen i Arktis ligger spesielt nærme Norge. Det er derfor også sannsynlig at klimaendringene i Arktis kan lede til at norsk sikkerhetstenkning beveger seg forbi betegnelsen som trusselmultiplikator mot en definisjon av klimaendringene som en egen, omfattende sikkerhetstrussel. På grunn av splittelse i befolkningen vil denne endringen gjennomføres i henhold til forståelsen av sikkerhetisering som en prosess som gjennomføres av byråkrater og folkevalgte heller enn den opprinnelige sikkerhetiseringsteorien som presentert av Buzan *et al.* (1998).

6.7 Maktoverføring og Arktis

Kinas handlingsmønster i Arktis dag baseres på respekt for de arktiske statenes normer og regler, men Kinas revisjonisme kan importeres til Arktis som en del av mer aggressiv kinesisk utenrikspolitikk for øvrig.

Om Kina utfordrer USAs hegemoni på verdensbasis, resulterer det utvilsomt i økte spenninger mellom det sino-russiske samarbeidet og de øvrige arktiske statene. Slike spenninger øker risikoen for at enkelthendelser, som isolert sett ikke får store konsekvenser, i sum kan lede til uforutsette og uønskede sikkerhetspolitiske resultater.

Når tilliten til *status quo* minker, får ambisiøse stater flere incentiver til å utfordre det (Lemke og Reed, 1996; Tammen *et al.*, 2017). Under et statsbesøk til Moskva i mars 2023 sa Kinas President Xi Jinping at Kina og Russland sammen sto for endringer en ikke har sett maken til på 1000 år (Frachon, 2023). Kina gir stadig uttrykk for en mistillit til den regjerende verdensordenen, et ønske om å endre den og en vilje til å gjøre det. Samtidig har Kina vist respekt for regionale normer og regler i Arktis. Når viljen til å utfordre USAs hegemoni øker og viljen til å respektere den regjerende verdensordenen minker, øker risikoen for at kinesisk revisjonisme også inntar Arktis. Dette kompliserer sikkerhetsbildet i regionen betydelig.

Også i Arktis kan gjensidig tilfredshet med *status quo* forsvinne, eller i det minste reduseres kraftig. En kan også argumentere for at den allerede er utradert; de tradisjonelle vestlige arktiske landene har uttalte mål i Arktis som i svært liten grad deles av Russland og Kina. I tillegg kommer uenighet rund arktiske handelsruters status i internasjonal rett. Fraværet av gjensidig tilfredshet med det regjerende *status quo* i Arktis kan derfor true den fremtidige sikkerhetspolitiske stabiliteten i regionen.

6.8 Arktisk råd

Arktisk råds evne til å fremme fredelige forhold og dialog i Arktis svekkes, som kan øke risikoen for konflikt.

Medlemmene av Arktisk råd har styrket sitt fokus på arktisk geopolittikk samtidig øvrige medlemmer har suspendert alt samarbeid med Russland i rådet. Arktisk råd skal ikke diskutere militære saker. Når sikkerhets-, forsvars- og geopolitiske saker blir stadig viktigere i Arktis, øker risikoen for at Arktisk råd settes til siden.

Arktis preges i større grad av militarisering. Et forum som Arktisk råd, tuftet på *myk makt*, spiller likevel en viktig rolle i å holde spenninger lave og sikkerhet ved like. Hvis et forum som Arktisk råd, som fasiliterer dialog, diplomati og samarbeid, ikke inkluderer samtlige arktiske aktører slik det nå *de facto* ikke inkluderer Russland, reduseres evnen til å fremme fredelige forhold i Arktis. I en situasjon der spenninger øker både internasjonalt og i Arktis fører fraværet av dialog og samarbeid med Russland gjennom et ikke-militært forum som Arktisk råd til en svekkelse av sikkerheten i regionen.

Den 11. mai 2023 tok Norge over lederskapet i Arktisk råd for perioden 2023-2025. Utenriksminister Anniken Huitfeldt sa under en pressekonferanse at en viktig sak fremover blir å etablere Russlands rolle i Arktisk råd, men at det kompliserte forholdet til landet vedvarer på grunn av krigen i Ukraina (Regjeringen, 2023a). Norges fire tematiske prioriteringer i perioden er: havområder, klima og miljø, bærekraftig økonomisk utvikling og folk i nord (Regjeringen, 2023b). Effekten av klimapolitikk i Arktis er imidlertid avhengig av Russlands engasjement, gitt deres omfattende arktiske territorium. Klimapolitikk i Arktis uten Russland blir begrenset. Hvordan de syv andre medlemmene av Arktisk råd velger å forholde seg til Russland i tiden fremover til få konsekvenser for klima, miljø og sikkerhet i Arktis.

Gjennom en kombinasjon av klimaendringer, globalisering og risikoen for maktoverføring har den arktiske regionen blitt knyttet langt tettere til utviklingstrekk i internasjonal politikk. Dette gjør det vanskeligere for Arktisk råd å opprettholde sin posisjon som en viktig institusjon og et viktig forum i Arktis (Kopra, 2020). Internasjonale organisasjoner bidrar til fredelige normer og mellomstatlige forhold, samt fora for konfliktresolusjon (Watts *et al.*, 2017). Når internasjonale forhold i stadig større grad tilspisser situasjonen også i Arktis, svekkes Arktisk råds evne til å fremme fredelige forhold og dialog, som kan øke risikoen for konflikt.

6.9 Klimaendringer og Atlanterhavspaktens Artikkel 5

Klimaendringenes konsekvenser kan svekke våre alliertes vilje og evne til å yte alliert støtte i Arktis.

NATO er en hjørnestein i norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk. Å utløse NATO-paktens femte artikkel for å sikre alliert støtte er et sentralt mål for Norge i en eventuell væpnet konflikt. Dette diskuteres hyppig i norsk forsvars- og sikkerhetsdiskurs, men misforståelse av den femte artikkelens innhold er utbredt. Artikkel fem etablerer prinsippet om at et angrep på ett medlemsland er et angrep på samtlige medlemsland. Artikkel seks etablerer deretter kriterier for angrepsmål som faller under artikkel fem. I NATO-paktens femte artikkel står det skrevet at:

Partene er enige om at et væpnet angrep mot en eller flere av dem i Europa eller Nord-Amerika skal betraktes som et angrep mot dem alle, og er følgelig blitt enig om at hvis et slikt væpnet angrep finner sted, vil hver av dem under utøvelsen av retten til individuelt eller kollektivt selvforsvar, som er anerkjent ved artikkel 51 i De forente nasjoners pakt, bistå den eller de angrepne parter ved enkeltvis og i samråd med de andre parter straks å ta slike skritt som den anser for nødvendig, derunder bruk av væpnet makt, for å gjenopprette det nord-atlantiske områdes sikkerhet (NATO, 1949).

To aspekter ved artikkelens formulering er viktige. For det første bruker artikkelen og paktens konsekvent begrepet *væpnet angrep*. Artikkel seks presiserer at et væpnet angrep kan utløse artikkel fem når det gjennomføres mot en parts territorium eller en parts styrker, skip eller fly «når de befinner seg i eller over disse territorier eller ethvert annet område i Europa hvor noen av partenes okkupasjonsstyrker var stasjonert den dag da traktaten trådte i kraft, eller i Middelhavet eller det nord-atlantiske område nord for Kreprens vendekrets» (NATO, 1949). Ut over dette definerer ikke traktaten noen kriterier for et væpnet angrep.

For det andre kan formuleringen av medlemslandenes forpliktelser i Artikkel 5 bli en utfordring for Norge. Artikkel 5 forplikter medlemslandene til å «bistå den eller de angrepne parter ved enkeltvis og i samråd med de andre parter straks å ta slike skritt som den anser for nødvendig» (NATO, 1949). Det er ikke bestemt hvilken form eller omfang støtten skal ha.

En rekke trender tyder på at den allierte støtten som kan ytes til Norge i fremtiden kan bli begrenset. Klimarelaterte trender skaper i samspill med økonomiske og demografiske trender et fremtidsbilde der mindre perifere NATO- og EU-medlemmer møter en rekke utfordringer mer direkte enn Norge. Klimaendringene skaper sammen med migrasjonstrender større flyktningstrømmer enn i dag. Stater ved Middelhavet og sør-øst i Europa opplever utfordringene rundt disse trendene direkte på grunn av beliggenhet nærme rutene over Middelhavet og Gibraltarstredet, samt gjennom Tyrkia. Håndtering av flyktning- og migrantstrømmer og de medfølgende sikkerhetsutfordringene kan legge krav på ressurser som kan redusere evnen til å

yte alliert støtte. Samtidig vil klimaendringene selv også volde fysiske skader og risikere et forverret sykdomsbilde.

Disse faktorene kan legge beslag på økonomiske midler som ellers kunne ha gått til forsvar. Om et land trues av klimaendringenes konsekvenser, kan både vilje og evne til å yte alliert støtte reduseres. Klimaendringene kan komme til å påvirke Norges sikkerhetssituasjon i Arktis negativt, ved at våre allierte tvinges til å rette fokus og ressurser mot andre områder. Det kan medføre at eventuell alliert støtte blir mindre omfangsrik og kommer senere.

7 Oppsummering

Beskrivelsen av klimaendringene som trusselmultiplikator kan bli utilstrekkelig. Klimaendringenes påvirkning på ulike aspekter ved nasjonal og internasjonal sikkerhet blir stadig sterkere og mer omfattende. Dette medfører at klimaendringene bør tydeligere defineres som en selvstendig sikkerhetstrussel og som en *trusselmultiplikator*. det er lite sannsynlig at påvirkningen av klimaendringene på eksisterende sikkerhetstrusler og konfliktfaktorer forsvinner. Klimaendringene påvirker alle samfunnslag, myndigheter, virksomheter og individer. Da er det nødvendig å erkjenne at klimaendringene ikke kun er et fenomen som på overordnet nivå påvirker allerede kjente sikkerhetstrusler som en trusselmultiplikator. Når klimaendringene påvirker såpass mange kjente trusler og konfliktfaktorer bør klimaendringene anses som en selvstendig sikkerhetstrussel.

Klimaendringene gjør at alliert støtte gjennom NATO kan reduseres eller forsinkes. Artikkel 5 i Den nordatlantiske traktaten slår fast at NATO-medlemmer er forpliktet til å yte støtte til et angrepet medlem: Et angrep på ett medlem skal ses på som et angrep på alle medlemmer.. Klimaendringene påvirker alle NATO-allierte, men på ulike måter. Når NATO-allierte møter utfordringer i sine egne nærområder, kan det svekke viljen til å yte omfattende og rask støtte til et Norge i et Artikkel 5-scenario.

Den arktiske eksepsjonalismen svekkes og Arktis sikkerhetiseres. Sikkerhetssituasjonen i Arktis blir mer anspent og uforutsigbar og øker risikoen for eskalering og konflikt ved Norges grenser. Den arktiske eksepsjonalismen som i stor grad har beskyttet Arktis fra globale spenninger, både under og etter den kalde krigen, er svekket blant annet på grunn av økt tilgang til ressurser som fisk og mineraler og økt aktivitet i Arktis. Dette gjør regionen langt mer sårbar for viktige klimarelaterte trender globalt og regionalt.

Klimaendringene kan gjøre Russland mer aggressivt i forbindelse med Nordøstpassasjen. Den *Nordlige sjøruten*, en del av Nordøstpassasjen, er et viktig diskusjonstema. Russland anser den for å være innenriksfarvann, mens deler av det internasjonale samfunnet anser ruten for å være i internasjonalt farvann. Havrettskonvensjonen gir Russland stor økonomisk makt over Den nordlige sjøruten. Konvensjonen presiserer at den økonomiske makten baseres på at ruten er tildekket av is «det meste av året». Klimaendringene kan gjøre at Den nordlige sjøruten er isfri større deler av året. Dermed vil Russland *de jure* ikke lenger ha utvidet makt over ruten i henhold til Havrettskonvensjonen. Det er høyst usikkert i hvilken grad Russland ville akseptere å tape slik makt i en del av et sentralt inntektsområde.

Klimaendringenes konsekvenser kan gjøre Norge mer utsatt for instrumentalisert migrasjon. Migrasjonsstrømmen over den norsk-russiske grensen ved Storskog vinteren 2015 har ikke skjedd verken før eller etter i norsk arktisk historie. Den instrumentaliserte migrasjonsstrategien ble samtidig brukt mot Finland. Andre og større land har vært mål for instrumentalisert migrasjon ved flere anledninger, men det har vært få incentiver for å benytte

strategien mot Norge. Dette kan endre seg fordi klimaendringene vil føre til store antall klimaflyktninger. Erna Solberg erkjente at den norske regjeringen ser på hendelsen ved Storskog som en test fra Putin. Den gangen oppnådde Russland målet sitt om å styrke det bilaterale forholdet til Finland. Spenningene i Arktis har økt betydelig siden februar 2022 og dette øker risikoen for at Russland opplever et behov for å rette hybride strategier som instrumentalisert migrasjon mot enkeltland i NATO. Da blir Norge et logisk mål.

Klimaendringene vil gjøre operasjoner og øvelser vanskeligere å gjennomføre. Den raske oppvarmingen av Arktis fører til en rekke endringer i klima og miljø. Bakkens bæreevne reduseres, ekstremvær blir hyppigere og kraftigere og havis smelter. Dette påvirker hvordan Forsvaret kan gjennomføre operasjoner og øvelser både alene og med allierte, samt hvordan Norge kan motta alliert støtte og yte vertslandsstøtte.

Klimaendringer kan gjøre Kina mer revisjonistisk i Arktis. Frem til i dag har Kina vært en arktisk aktør som har respektert normer og regler etablert av de arktiske statene. Etter hvert som internasjonale politiske forhold i stadig større grad påvirker de regionale forholdene i Arktis, og etter hvert som klimaendringenes effekter observeres i stadig større omfang, kan Kina bli mindre tilfreds med *status quo*. Samtidig blir maktgapet mellom Kina og spesielt USA mindre. Dette kan øke Kinas vilje til å utfordre *status quo*, både i den østasiatiske regionen og i Arktis.

Referanser

- ABC Nyheter. (2021) *Solberg: Russland lot migranter strømme på for å teste Norges respons*. Tilgjengelig fra: <https://www.abcnyheter.no/nyheter/norge/2021/09/23/195789529/solberg-russland-lot-migranter-stromme-pa-for-a-teste-norges-respons> [Hentet: 1. oktober 2021].
- AMAP. (2017) *Snow, Water, Ice and Permafrost in the Arctic (SWIPA)*. The Arctic Monitoring and Assessment Programme.
- AMAP. (2018) *AMAP Assessment 2018: Arctic Ocean Acidification*. Tromsø: Arctic Monitoring and Assessment Programme.
- Amnesty International. (2022) *Poland/Belarus: New evidence of abuses highlights 'hypocrisy' of unequal treatment of asylum seekers*. Tilgjengelig fra: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/04/poland-belarus-new-evidence-of-abuses-highlights-hypocrisy-of-unequal-treatment-of-asylum-seekers/> [Hentet: 18. september 2023].
- Arktisk råd. (2021) *Life in one of the fastest-warming places on Earth*. Tilgjengelig fra: <https://arctic-council.org/news/life-in-one-of-the-fastest-warming-places-on-earth/> [Hentet: 24. mars 2023].
- Bachmann, S. D. & Paphiti, A. (2021) Mass Migration as a Hybrid Threat? – A Legal Perspective, *Polish Political Science Yearbook*, 50(1), ss. 119-45.
- Bailey, R., Wolkov, N., Hird, K. & Clark, M. (2023) *Russian Offensive Campaign Assessment, June 25, 2023*. Tilgjengelig fra: <https://understandingwar.org/backgrounder/russian-offensive-campaign-assessment-june-25-2023> [Hentet: 27. juni 2023].
- Baldwin, A., Methmann, C. & Rothe, D. (2014) Securitizing “climate refugees”: The futurology of climate-induced migration, *Critical Studies on Security*, 2, ss. 121-30.
- Barry, T., Daviðsdóttir, B., Einarsson, N. & Young, O. R. (2020) The Arctic Council: an agent of change?, *Global Environmental Change*, 63, ss. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2020.102099>
- Baudu, P. (2023) Minding the Archipelago: What Svalbard Means to NATO, *Arctic Review on Law and Politics*, 14, ss. 76-82. <https://doi.org/10.23865/arctic.v14.5197>
- Beadle, A. W., Diesen, S., Nyhamar, T. & Bostad, E. K. (2019) *Globale trender mot 2040 – et oppdatert fremtidsbilde*. (FFI-rapport 19/00045). Kjeller: Forsvarets Forskningsinstitutt.
- Bekkevold, J. I. & Hilde, P. S. 2023. Europe's Northern Flank Is More Stable Than You Think. *Foreign Policy*. Tilgjengelig fra: <https://foreignpolicy.com/2023/07/28/arctic-nato-russia-china-finland-sweden-norway-northern-europe-defense-security-geopolitics-energy/> [Hentet: Access Date].
- Bigo, D. (2002) Security and immigration: Toward a critique of the governmentality of unease, *Alternatives: Global, Local, Political*, 27, ss. 63-92. <https://doi.org/10.1177/03043754020270S105>
- Bigo, D. 2008. International Political Sociology. In: Williams, P. (red.) *Security Studies: An Introduction*. Abingdon: Routledge.
- Blakkisrud, H. (2018) *Hvem skal eie Arktis?* Tilgjengelig fra: <https://www.nupi.no/publikasjoner/innsikt-og-kommentar/hvor-hender-det/hhd-2018/hvem-skal-eie-arktis> [Hentet: 3. april 2023].
- Borg, C. F. (2022) *Russland truer med å si opp delelinjeavtalen med Norge. Hvorfor er det viktig?* Tilgjengelig fra: <https://www.aftenposten.no/verden/i/wOaeQP/russland-truer-med-aa-si-opp-delelinjeavtalen-med-norge-hvorfor-er-det-viktig> [Hentet: 28. september 2023].

-
- Boulègue, M. (2017) The Russia-NATO Relationship Between a Rock and a Hard Place: How the 'Defensive Inferiority Syndrome' Is Increasing the Potential for Error, *The Journal of Slavic Military Studies*, 30(3), ss. 361-80.
<https://doi.org/10.1080/13518046.2017.1341769>
- Boulègue, M. (2019) *Russia's Military Posture in the Arctic*. London: Chatham House.
- Boulègue, M. 22. november, 2022 2022. No. 17 | The Arctic Component of Russia's New Maritime Doctrine. Tilgjengelig fra: <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/no-17-arctic-component-russias-new-maritime-doctrine> [Hentet: 20. juli 2023].
- Brown, L. R. (1977) *Redefining National Security*. Washington, D. C.: Worldwatch Institute.
- Brown University. (2022) *Melting Arctic ice could transform international shipping routes, study finds*. Tilgjengelig fra: <https://www.brown.edu/news/2022-06-22/arctic> [Hentet: 13. juni 2023].
- Buchanan, E. (2020) *The overhaul of Russian strategic planning for the Arctic Zone to 2035*. Tilgjengelig fra: <https://www.ndc.nato.int/research/research.php?icode=641> [Hentet: 22. september 2023].
- Budyko, M. I. (1969) The effect of solar radiation variations on the climate of the Earth, *Tellus*, 21(5), ss. 611-19. <https://doi.org/10.3402%2Ftellusa.v21i5.10109>
- Burck, J., Uhlich, T., Bals, C., Höhne, N. & Nascimento, L. (2023) *Results: Monitoring climate mitigation efforts of 59 countries plus the EU - covering 92% of the global greenhouse gas emissions*. Bonn & Berlin: Germanwatch.
- Buzan, B., Wæver, O. & de Wilde, J. (1998) *Security: A New Framework for Analysis*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.
- Byers, M. & Covey, N. (2019) Arctic SAR and the "security dilemma", *International Journal*, 74(4), ss. 499-517. <https://doi.org/10.1177/0020702019890339>
- Canadas regjering (2019a) *Canada's Arctic and Northern Policy Framework*.
- Canadas regjering 2019b. Statement on Canada's Arctic Foreign Policy.
- Castelli, F. (2018) Drivers of migration: why do people move?, *Journal of Travel Medicine*, 25(1), ss. 1-7. 10.1093/jtm/tay040
- Chao-Fong, L. (2022) 'Drastic' rise in high Arctic lightning has scientists worried. Tilgjengelig fra: <https://www.theguardian.com/environment/2022/jan/07/lightning-high-arctic-rise-scientists-worried> [Hentet: 5. mai 2023].
- Charron, A. (2022) Arctic Security and Defence in a Competitive World, *The Journal of Intelligence, Conflict, and Warfare*, 4(3), ss. 93-97.
<https://doi.org/10.21810/jicw.v4i3.4154>
- Cheng, L., Abraham, J., Zhu, J., Trenberth, K. E., Fasullo, J., Boyer, T., Locarnini, R., Zhang, B., Yu, F., Wan, L., Chen, X., Song, X., Liu, Y. & Mann, M. E. (2020) Record-Setting Ocean Warmth Continued in 2019, *Advances in Atmospheric Sciences*, 37, ss. 137-42.
<https://link.springer.com/article/10.1007/s00376-020-9283-7>
- Coffey, L. & Kochis, D. (2021) *NATO Summit 2021: The Arctic Can No Longer Be an Afterthought*. The Heritage Foundation.
- Commission on the Limits of the Continental Shelf. (2021) *Outer limits of the continental shelf beyond 200 nautical miles from the baselines: Submissions to the Commission: Partial revised Submission by the Russian Federation*. Tilgjengelig fra: https://www.un.org/depts/los/clcs_new/submissions_files/submission_rus_rev1.htm [Hentet: 3. april 2023].
- Congressional Research Service. (2021) *Changes in the Arctic: Background and Issues for Congress*. Washington, D. C.: Congressional Research Service.

-
- Coninsx, M.-A. (2022) *The New US Arctic Strategy: Welcome Back, America!*. Tilgjengelig fra: <https://www.egmontinstitute.be/the-new-us-arctic-strategy-welcome-back-america/> [Hentet: 30. mars 2023].
- Copernicus. (2022) *Climate Indicators: Sea surface temperature*. Tilgjengelig fra: <https://climate.copernicus.eu/climate-indicators/sea-surface-temperature> [Hentet: 22. mars 2023].
- Corry, O. (2012) Securitization and ‘riskification’: Second-order security and the politics of climate change, *Millennium: Journal of International Studies*, 40, ss. 235-58. <https://doi.org/10.1177/0305829811419444>
- Dams, T., van Schaik, L. & Stoetman, A. (2020) *Presence before power: why China became a near-Arctic state*. Clingendael Institute.
- Davis, A. & Vest, R. (2022) *Maritime Doctrine of the Russian Federation*. Newport, RI: U.S. Naval War College.
- De forente nasjoner. (2022) *Global Issues: Population*. Tilgjengelig fra: <https://www.un.org/en/global-issues/population> [Hentet: 25. september 2023].
- Den danske regjering (2023) *Foreign and Security Policy Strategy*. København: Regeringen.
- Den europeiske union. (2021) *The EU in the Arctic*. Tilgjengelig fra: https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-arctic_en#10606 [Hentet: 30. mars 2023].
- Deser, C., Walsh, J. E. & Timlin, M. S. (2000) Arctic Sea Ice Variability in the Context of Recent Atmospheric Circulation Trends, *Journal of Climate*, 13(3), ss. 617-33. [https://doi.org/10.1175/1520-0442\(2000\)013%3C0617:ASIVIT%3E2.0.CO;2](https://doi.org/10.1175/1520-0442(2000)013%3C0617:ASIVIT%3E2.0.CO;2)
- Det europeiske råd. (2023) *Fit for 55*. Tilgjengelig fra: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/green-deal/fit-for-55-the-eu-plan-for-a-green-transition/> [Hentet: 11. april 2023].
- Det hvite hus. (2017) *National Security Strategy of the United States of America*. <https://trumpwhitehouse.archives.org>: Det hvite hus.
- Deutsche Welle. (2021) *German floods: Up to €30 billion needed for recovery fund*. Tilgjengelig fra: <https://www.dw.com/en/german-floods-up-to-30-billion-needed-for-recovery-fund/a-58807147> [Hentet: 4. februar 2022].
- Docquier, D. & Koenigk, T. (2021) Observation-based selection of climate models projects Arctic ice-free summers around 2035, *Communications Earth & Environment*, 2(2021), ss. <https://doi.org/10.1038/s43247-021-00214-7>
- Eckstein, D., Künzel, V. & Schäfer, L. (2021) *Global Climate Risk Index 2021*. Bonn & Berlin: Germanwatch.
- Elman, M. F. 1997. The Need for a Qualitative Test of the Democratic Peace Theory. In: Elman, E. F. (red.) *Paths to Peace: Is Democracy the Answer?* Cambridge, MA: The MIT Press.
- Etterretningstjenesten. (2021) *FOKUS 2021*. Oslo: Etterretningstjenesten.
- EU-kommisjonen 2019. The European Green Deal sets out how to make Europe the first climate-neutral continent by 2050, boosting the economy, improving people's health and quality of life, caring for nature, and leaving no one behind. Brussel: EU-kommisjonen.
- EU-kommisjonen 2021a. A stronger EU engagement for a greener, peaceful and prosperous Arctic. Brussel: EU-kommisjonen.
- EU-kommisjonen (2021b) *A stronger EU engagement for a greener, peaceful and prosperous Arctic*. Brussel:
- EU. (2021) *The EU in the Arctic*. Tilgjengelig fra: https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-arctic_en#10606 [Hentet: 30. mars 2023].

-
- European Interest. (2020) *Parliament supports European Green Deal*. Tilgjengelig fra: <https://www.europeaninterest.eu/article/parliament-supports-european-green-deal/> [Hentet: 11. april 2023].
- Fakhry, A., Parkes, R. & Rácz, A. (2022a) *If Russia Uses Migration as a Weapon, Europeans Should Respond in Kind*. German Council on Foreign Relations.
- Fakhry, A., Parkes, R. & Rácz, A. (2022b) *Migration instrumentalization: A taxonomy for an efficient response*. Helsinki: The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats.
- Faram, M. D. (2019) *Second Fleet continues to grow*. Tilgjengelig fra: <https://www.navytimes.com/news/your-navy/2019/05/30/navys-2nd-fleet-is-now-operational-focused-on-the-arctic/> [Hentet: 22. september 2023].
- Forskrift om fiskevernsonene ved Svalbard (1977) *Forskrift om fiskevernsonene ved Svalbard*. Utenriksdepartementet.
- Forsvarskommissjonen av 2021. (2023) *Forsvar for fred og frihet*. Oslo: Forsvarskommissjonen av 2021.
- Frachon, A. (2023) *'Russia and China are united in an ideological battle against the West, and therefore against Europe'*. Tilgjengelig fra: https://www.lemonde.fr/en/opinion/article/2023/04/13/russia-and-china-are-united-in-an-ideological-battle-against-the-west-and-therefore-against-europe_6022835_23.html [Hentet: 19. mai 2023].
- Freedom House. (2023) *Freedom in the World 2023*. Washington, D. C.: Freedom House.
- Gautier, D. L., Bird, K. J., Charpentier, R. R., Grantz, A., Houseknecht, D. W., Klett, T. R., Moore, T. E., Pitman, J. K., Schenk, C. J., Schuenemeyer, J. H., Sørensen, K., Tennyson, M. E., Valin, Z. C. & Wandrey, C. J. (2009) Assessment of Undiscovered Oil and Gas in the Arctic, *Science*, 324(5931), ss. 1175-79. <https://doi.org/10.1126/science.1169467>
- Gjørøv, G. H. & Hodgson, K. K. (2019) "Arctic Exceptionalism" or "comprehensive security"? Understanding security in the Arctic, *Arctic Yearbook 2019: Redefining Arctic Security*, ss.
- Gjørøv, G. H., Lanteigne, M. & Sam-Aggrey, H. 2020. Understanding Arctic Security: What has changed? What hasn't? In: Gjørøv, G. H., Lanteigne, M. & Sam-Aggrey, H. (red.) *Routledge Handbook of Arctic Security*. Abingdon: Routledge.
- Goodman, S. & Baudu, P. (2023) *Climate Change as a "Threat Multiplier": History, Uses, and Future of the Concept*. Center for Climate & Security.
- Gorbachev, M. 1987. The Speech in Murmansk: At the ceremonial meeting on the occasion of the presentation of the Order of Lenin and the Gold Star Medal to the city of Murmansk. Novosti Press Agency Publishing House.
- Granlund, C., Lausund, K. B., Lausund, R., Pedersen, M. N. & Voie, Ø. A. (2022) *Konsekvenser av klimaendringer og klimatilpasninger for Forsvaret fram mot 2040*. (FFI-rapport 22/02438). Kjeller: Forsvarets forskningsinstitutt.
- Greaves, W. & Pomerants, D. (2017) 'Soft Securitization': Unconventional Security Issues and the Arctic Council, *Politik*, 20(3), ss. 31-46. <http://dx.doi.org/10.7146/politik.v20i3.97152>
- Greenhill, K. M. (2008) Strategic Engineered Migration as a Weapon of War, *Civil Wars*, 10(1), ss. 6-21. <https://doi.org/10.1080/13698240701835425>
- Greenhill, K. M. (2010) Weapons of Mass Migration: Forced Displacement as an Instrument of Coercion, *Strategic Insights*, 9(1), ss.

-
- Gregersen, T. (2022) *Klimaendringene og følelser*. Tilgjengelig fra: <https://energiogklima.no/nyhet/klimaendringene-og-foelelser/> [Hentet: 15. november 2022].
- Hanusch, F. (2017) *Democracy and Climate Change*. Routledge.
- Headey, D. D. & Hodge, A. (2009) The effect of population growth on economic growth: A meta-regression analysis of the macroeconomic literature, *Population and development review*, 35(2), ss. 221-48.
- Hisdal, V. (2019) *Arktis*. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/Arktis> [Hentet: 9. juni 2023].
- HRK - UNCLOS (1982) *De forente nasjoners havrettskonvensjon*. Lovdata:
- Huebert, R. (2009) United States Arctic Policy: The Reluctant Arctic Power, *SPP Briefing Papers*, 2(2), ss.
- Human Rights Watch. (2021) *Die Here or Go to Poland*. Tilgjengelig fra: <https://www.hrw.org/report/2021/11/24/die-here-or-go-poland/belarus-and-polands-shared-responsibility-border-abuses> [Hentet: 18. september 2023].
- Ide, T. (2023) Rise or Recede? How Climate Disasters Affect Armed Conflict Intensity, *International Security*, 47(4), ss. 50-78. https://doi.org/10.1162/isec_a_00459
- IPCC. (2019) *Summary for Policymakers*. Cambridge, UK & New York: IPCC.
- IPCC. (2022) *Summary for Policymakers*. Cambridge & New York: International Panel on Climate Change.
- IPCC 2023. Urgent climate action can secure a liveable future for all. De forente nasjoner.
- Islands regjering. (2021a) *The Arctic Region*. Tilgjengelig fra: <https://www.government.is/topics/foreign-affairs/arctic-region/> [Hentet: 28. september 2023].
- Islands regjering (2021b) *Iceland's Policy on Matters Concerning the Arctic Region*. Reykjavik: Utenriksdepartementet.
- Jensen, Ø. (2020) The Svalbard Treaty and Norwegian Sovereignty, *Arctic Review on Law and Politics*, 11, ss. 82-107. <http://dx.doi.org/10.23865/arctic.v11.2348>
- Johansen, P. A. & Olsen, T. (2022) *Russland anklager Norge for økt militært nærvær på Svalbard*. Tilgjengelig fra: <https://www.aftenposten.no/norge/i/13Vak3/russland-anklager-norge-for-oekt-militaert-naervaer-paa-svalbard> [Hentet: 7. oktober 2022].
- Kim, W. & Gates, S. (2015) Power transition theory and the rise of China, *International Area Studies Review*, 18(3), ss. 9-26. 10.1177/2233865915598545
- Kjellén, J. (2022) The Russian Northern Fleet and the (Re)militarisation of the Arctic, *Arctic Review on Law and Politics*, 13, ss. 34-52. <http://dx.doi.org/10.23865/arctic.v13.3338>
- Kluge, J. & Paul, M. (2020) *Russia's Arctic Strategy through 2035*. Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik.
- Kofman, M., Fink, A., Gorenburg, D., Chesnut, M., Edmonds, J. & Waller, J. (2021) *Russian Military Strategy: Core Tenets and Operational Concepts*. Arlington, VA: Center for Naval Analyses.
- Kolodziej, E. A. (1992) Renaissance in Security Studies? Caveat Lector!, *International Studies Quarterly*, 36(4), ss. 421-38. <https://doi.org/10.2307/2600733>
- Kopra, S. 2020. China, Great Power Responsibility and Arctic Security. In: Heininen, L. & Exner-Pirot, H. (red.) *Climate Change and Arctic Security*. Palgrave Macmillan.
- Kossa, M. (2020) China's Arctic engagement: domestic actors and foreign policy, *Global Change, Peace & Security*, 32(1), ss. 19-38. <https://doi.org/10.1080/14781158.2019.1648406>
- Kruse, J. E. 2022. «Det er strengt forbudt å gå til fots over den norsk-russiske grensa». Tilgjengelig fra: https://www.nrk.no/urix/det-er-strengt-forbudt-a-ga-til-fots-over-den-norsk-russiske-grensa_-1.15167310 [Hentet: Access Date].

-
- Kuczyński, G. (2023) *Russia Moves Troops From Far North To Ukraine*. Tilgjengelig fra: <https://warsawinstitute.org/russia-moves-troops-from-far-north-to-ukraine/> [Hentet: 22. mai 2023].
- Lackenbauer, P. W., Lajeunesse, A. & Dean, R. (2022) Why China Is Not a Peer Competitor in the Arctic, *Journal of Indo-Pacific Affairs*, ss. 80-97.
- Lackenbauer, P. W. & Ryan, D. 2020. Arctic Exceptionalisms. In: Spohr, K., Hamilton, D. S. & Moyer, J. C. (red.) *The Arctic and World Order*. Washington, D. C.: Foreign Policy Institute & Henry A. Kissinger Center for Global Affairs.
- Lackenbauer, P. W. & Sergunin, A. (2022) Canada's and Russia's Security and Defence Strategies in the Arctic: A Comparative Analysis, *Arctic Review on Law and Politics*, 13, ss. 232-57.
- Lavikainen, J. (2021) *Strengthening Russia's Nuclear Forces in the Arctic: The Case of the Kinzhal Missile*. Center for Strategic and International Studies.
- Lemke, D. & Reed, W. (1996) Regime type and status quo evaluations: Power transitions and the democratic peace proposition, *International Interactions*, 22(2), ss. 143-64.
- Lemke, D. & Tammen, R. L. (2003) Power Transition Theory and the Rise of China, *International Interactions*, 29(4), ss. 269-71.
<https://www.tandfonline.com/action/showCitFormats?doi=10.1080/714950651>
- Lippmann, W. (1943) *U. S. Foreign Policy*. Boston: Little, Brown & Company.
- Lundbo, S. (2023) *Arktisk råd*. Tilgjengelig fra: https://snl.no/Arktisk_r%C3%A5d [Hentet: 11. april 2023].
- Lynch, A. H., Norchi, C. H. & Li, X. (2022) The interaction of ice and law in Arctic marine accessibility, *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 119(26), ss. <https://doi.org/10.1073/pnas.2202720119>
- Løf, A. (2022) *Ekspert om russisk delelinje-utspill: – Bør tas på alvor*. Tilgjengelig fra: <https://www.dagsavisen.no/nyheter/verden/2022/07/05/russlands-nasjonalforsamling-skal-utrede-skroting-av-delelinjeavtalen-med-norge/> [Hentet: 10. oktober 2022].
- Mackenzie, F. T. (1998) *Seawater*. Tilgjengelig fra: <https://www.britannica.com/science/seawater> [Hentet: 12. oktober 2023].
- Mehdiyeva, N. (2018) *Russia's Arctic Papers: The evolution of Strategic Thinking on the High North*. Tilgjengelig fra: <https://www.ndc.nato.int/research/research.php?icode=567> [Hentet: 22. september 2023].
- Meld. St. 9 (2020-2021) (2021) *Mennesker, muligheter og norske interesser i nord*. Oslo: Utenriksdepartementet.
- Meld. St. 13 (2020-2021) (2021) *Klimaplan for 2021-2030*. Oslo: miljødepartementet, K.-o.
- Melino, M. & Conley, H. (2020) *The Ice Curtain: Russia's Arctic Military Presence*. Tilgjengelig fra: <https://www.csis.org/features/ice-curtain-russias-arctic-military-presence> [Hentet: 18. oktober 2022].
- Meredith, M., Sommerkorn, M., Cassotta, S., Derksen, C., Ekaykin, A., Hollowed, A., Kofinas, G., Mackintosh, A., Melbourne-Thomas, J., Muelbert, M. M. C., Ottersen, G., Pritchard, H. & Schuur, E. A. G. 2019. Polar Regions. In: Pörtner, H.-O., Roberts, D. C., Masson-Delmotte, V., Zhai, P., Tignor, M., Poloczanska, E., Mintenbeck, K., Alegría, A., Nicolai, M., Okem, A., Petzold, J., Rama, B. & Weyer, N. M. (red.) *IPCC Special Report on the Ocean and Cryosphere in a Changing Climate*. Cambridge, UK & New York: Cambridge University Press.
- Milano, J. M. (1998) *NATO Enlargement from the Russian Perspective*. Carlisle Barracks, PA.: U.S. Army War College.

-
- Myers, N. (1989) Environment and Security, *Foreign Policy*, 68(2), ss. 162-77.
<https://doi.org/10.2307/1148850>
- National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2020. 2019. 1st Session ed.
- National Intelligence Council. (2021) *Global Trends 2040: A More Contested World*. (NIC-2021-02339). National Intelligence Council.
- National Strategy for the Arctic Region (2022) *National Strategy for the Arctic Region*. Washington, D. C.: House, T. W.
- NATO. (1949) *Traktat for det nord-atlantiske område*. Tilgjengelig fra:
https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=no
[Hentet: 28. september 2022].
- NATO (2022) *NATO 2022 Strategic Concept*. Madrid: NATO.
- Nilsson, A. E. (2018) The United States and the making of an Arctic nation, *Polar Record*, 54(2), ss. 95-107. <https://doi.org/10.1017/S0032247418000219>
- Norsk polarinstitutt. (2018) *Klimaendringer i Arktis*. Tilgjengelig fra:
<https://www.npolar.no/tema/klimaendringer-arktis/> [Hentet: 24. mars 2023].
- NTB. (2022) *Russlands nasjonalforsamling skal utrede skroting av delelinjeavtalen med Norge*. Tilgjengelig fra: <https://www.aftenposten.no/verden/i/MLORVR/russlands-nasjonalforsamling-skal-utrede-skroting-av-delelinjeavtalen-med-norge> [Hentet: 10. oktober 2022].
- NTB. (2023) *Erdogan godkjenner Sveriges Nato-søknad*. Tilgjengelig fra:
<https://forsvaretsforum.no/jens-stoltenberg-nato-sverige/erdogan-godkjenner-sveriges-nato-soknad/335622> [Hentet: 5. september 2023].
- Olson, M. (1965) *The Logic of Collective Action*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Organski, A. F. K. (1958) *World Politics*. New York: Alfred A. Knopf.
- Osman, M. B., Tierney, J. E., Zhu, J., Tardif, R., Hakim, G. J., King, J. & Poulsen, C. J. (2021) Globally resolved surface temperatures since the last glacial maximum, *Nature*, 599, ss. 239-44. <https://doi.org/10.1038/s41586-021-03984-4>
- Ostenso, N. A., Barr, W., Bird, J. B. & Dunbar, M. (2023) *Arctic*. Tilgjengelig fra:
<https://www.britannica.com/place/Arctic> [Hentet: 9. juni 2023].
- Ottawaerklæringen. (1996) *Declaration on the establishment of the Arctic Council*. Tilgjengelig fra: <http://hdl.handle.net/11374/85> [Hentet: 1. juni 2023].
- Owen, J. M. (1994) How Liberalism Produces Democratic Peace, *International Security*, 19(2), ss. 87-125. <https://doi.org/10.2307/2539197>
- Pedersen, T. (2019) Polar Research and the Secrets of the Arctic, *Arctic Review on Law and Politics*, 10, ss. 103-09. <http://dx.doi.org/10.23865/arctic.v10.1501>
- PERTIA. (2022) *Public perceptions on climate change*. London: PERTIA & King's College London.
- Peterson, E. W. F. (2017) The role of population in economic growth, *Sage Open*, 7(4), ss. 2158244017736094.
- Pincus, R. (2020) Three-Way Power Dynamics in the Arctic, *Strategic Studies Quarterly*, 14(1), ss. 40-63. <https://www.jstor.org/stable/26891883>
- Polmar, N. & Whitman, E. (2016) *Hunters and Killers: Volume 2: Anti-Submarine Warfare from 1943*. Naval Institute Press.
- Presidential Executive Office (2021) *National Security Strategy of the Russian Federation*. Office, P. E.
- Rahbek-Clemmensen, J. (2016) "An Arctic Great Power"? Recent Developments in Danish Arctic Policy, *Arctic Yearbook* 5, ss. 387-99.

-
- Raikov, Y. A. (2022) Russia and the United States in the Arctic: from Competition to Confrontation, *Herald of the Russian Academy of Sciences*, 92, ss. 148-54. <https://doi.org/10.1134/S101933162208010X>
- Rantanen, M., Karpechko, A. Y., Lipponen, A., Nordling, K., Hyvärinen, O., Ruosteenoja, K., Vihma, T. & Laaksonen, A. (2022) The Arctic has warmed nearly four times faster than the globe since 1979, *Communications Earth & Environment*, 3, ss.
- Regjeringen. (2014) *Delelinjeavtalen med Russland*. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/folkerett/delelinjeavtalen-med-russland/id2008645/> [Hentet: 10. oktober 2022].
- Regjeringen 2023a. Norge har overtatt lederskapet i Arktisk råd. Regjeringen.
- Regjeringen 2023b. Priorities for Norway's Chairship of the Arctic Council. Regjeringen.
- Remler, P. (2020) *Russia at the United Nations: Law, Sovereignty, and Legitimacy*. Washington, D.C.: Carnegie Endowment for International Peace.
- Rodin, A. (2022) Rising Temperatures, Rising Tensions: Climate Change and Power Transition Theory, *Journal of Strategic Security*, 15(2), ss. <https://doi.org/10.5038/1944-0472.15.2.1969>
- Rottem, S. V. (2010) Klima og sikkerhet i Arktis, *Internasjonal politikk*, 68(2), ss. 183-204.
- Rumer, E., Sokolsky, R. & Stronski, P. (2021) *Russia in the Arctic—A Critical Examination*. Tilgjengelig fra: <https://carnegieendowment.org/2021/03/29/russia-in-arctic-critical-examination-pub-84181> [Hentet: 3. april 2023].
- Russet, B. (1993) *Grasping the Democratic Peace: Principles for a Post-Cold War World*. Princeton: Princeton University Press.
- Russet, B. (2009) Democracy, War and Expansion through Historical Lenses, *European Journal of International Relations*, 15(9), ss. 9-36. [10.1177/1354066108100051](https://doi.org/10.1177/1354066108100051)
- Salter, M. B. & Mutlu, C. E. (2013) Securitisation and Diego Garcia, *Review of International Studies*, 39(4), ss. 815-34. <https://doi.org/10.1017/S0260210512000587>
- Schreiber, M. (2022) *Arctic Council nations to resume limited cooperation — without Russia*. Tilgjengelig fra: <https://www.arctictoday.com/arctic-council-nations-to-resume-limited-cooperation-without-russia/> [Hentet: 11. april 2023].
- Schuur, E. A. G., Abbott, B. W., Commane, R., Ernakovich, J., Euskirchen, E., Hugelius, G., Grosse, G., Jones, M., Koven, C., Leshyk, V., Lawrence, D., Lorant, M. M., Mauritz, M., Olefeldt, D., Natali, S., Rodenhizer, H., Salmon, V., Schädel, C., Strauss, J., Treat, C. & Turetsky, M. (2022) Permafrost and Climate Change: Carbon Cycle Feedbacks From the Warming Arctic, *Annual Review of Environment and Resources*, 47(1), ss. 343-71. [10.1146/annurev-environ-012220-011847](https://doi.org/10.1146/annurev-environ-012220-011847)
- Senate National Security, D. a. V. A. c. (2023) *Arctic Security Under Threat: Urgent needs in a changing geopolitical and environmental landscape*. Ottawa: Canadas senat.
- Sergunin, A. 2019. Arctic security perspectives from Russia. In: Lackenbauer, P. W. & Lalonde, S. (red.) *Breaking the Ice Curtain?* Calgary: Canadian Global Affairs Institute.
- Sergunin, A. & Konyshov, V. (2015) *Russia in the Arctic: Hard or Soft Power?* St. Petersburg: ibidem press.
- Serova, N., Korchak, E. & Skufina, T. (2020) The Arctic: Strategic Priorities of Circumpolar Countries, *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*, 753, ss. [10.1088/1757-899X/753/7/072022](https://doi.org/10.1088/1757-899X/753/7/072022)
- Siebert, M., Atkinson, A., Banwell, A., Brandon, M., Convey, P., Davies, B., Downie, R., Edwards, T., Hubbard, B., Marshall, G., Rogelj, J., Rumble, J., Stroeve, J. & Vaughan, D. (2019) The Antarctic Peninsula Under a 1.5°C Global Warming Scenario, *Frontiers in Environmental Science*, 7, ss. <https://doi.org/10.3389/fenvs.2019.00102>

-
- Skoglund, K. A. & Molde, E. (2023) *Vil sikre at Arktisk råd overlever – og finne Russlands rolle*. Tilgjengelig fra: <https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/norge-har-overtatt-ledelsen-av-arktisk-rad-1.16406983> [Hentet: 5. september 2023].
- Solvang, Ø. (2023) *Geopolitikk i Arktis: Krigen svekker Russland og styrker NATO i nord*. Tilgjengelig fra: https://uit.no/nyheter/forskerhjørnet/808678/geopolitikk_i_arktisk_krigen_svekker_russland_og [Hentet: 22. mai 2023].
- Stoltenberg, J. (2022) *NATO is stepping up in the High North to keep our people safe*. Tilgjengelig fra: https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_206894.htm [Hentet: 3. april 2023].
- Sun, K. (2014) Beyond the dragon and the panda: Understanding China's engagement in the Arctic, *Asia Policy*, 18(1), ss. 46-51. <https://doi.org/10.1353/asp.2014.0023>
- Swiss Re Group. (2021a) *Global insured catastrophe losses rise to USD 112 billion in 2021, the fourth highest on record*. Tilgjengelig fra: <https://www.swissre.com/media/news-releases/nr-20211214-sigma-full-year-2021-preliminary-natcat-loss-estimates.html> [Hentet: 5. februar 2022].
- Swiss Re Group. (2021b) *World economy set to lose up to 18% GDP from climate change if no action taken, reveals Swiss Re Institute's stress-test analysis*. Tilgjengelig fra: <https://www.swissre.com/media/news-releases/nr-20210422-economics-of-climate-change-risks.html> [Hentet: 5. februar 2022].
- Tammen, R. L., Kugler, J. & Lemke, D. (2017) *Foundations of Power Transition Theory*. Tilgjengelig fra: <https://oxfordre.com/politics/display/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-296#acrefore-9780190228637-e-296-div2-9> [Hentet: 19. mai 2023].
- Tass 2014. Lavrov zayavil chto nye vidit nyeobkhodimosti prisutstviya NATO v Arktike. TASS.
- Taylor, A. (2015) *Finland blocks refugees from cycling across Russian border into Lapland*. Tilgjengelig fra: <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/12/28/finland-blocks-refugees-from-cycling-across-russian-border-into-lapland/> [Hentet: 17th of July 2023].
- Teufel, B. & Sushama, L. (2019) Abrupt changes across the Arctic permafrost region endanger northern development, *Nature Climate Change*, 9, ss. 858-62. <https://doi.org/10.1038/s41558-019-0614-6>
- The Arctic Institute. (2023) *Iceland*. Tilgjengelig fra: <https://www.thearcticinstitute.org/country-backgrounders/iceland/> [Hentet: 19. juli 2023].
- The Arms Control Association. (2021) *Russia's Military Doctrine*. Tilgjengelig fra: <https://www.armscontrol.org/act/2000-05/russias-military-doctrine> [Hentet: 20. juli 2023].
- The State Council Information Office of the PRC. (2018) *Full text: China's Arctic Policy*. [Hentet: 3. juni 2023].
- Thomas, M. (2013) The securitisation of climate change: A military perspective, *Australian Defence Force Journal*, 192, ss. 7-18. <https://search.informit.org/doi/10.3316/informit.453051879777740>
- Thune, H. (2013) Veien Videre (The Way Forward), *Internasjonal Politikk*, 71(3), ss. 441-49. <https://www.idunn.no/doi/10.18261/ISSN1891-1757-2013-03-11>
- Trebukh, A. D., Dzis, Y. I., Filonchik, S. E., Startseva, A. A. & Yu Krasnoyarov, A. (2020) Arctic military security: geopolitical interaction in “the United States-Russia-Norway”

- triangle, *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 539(1), ss. 012015. 10.1088/1755-1315/539/1/012015
- Ullmann, R. (1983) Redefining Security, *International Security*, 8(1), ss. 129-53. <https://doi.org/10.2307/2538489>
- UN News. (2022) *If you're not thinking about the climate impacts of thawing permafrost, (here's why) you should be*. Tilgjengelig fra: <https://news.un.org/en/story/2022/01/1110722> [Hentet: 24. mars 2023].
- UNDESA. (2019a) *Probabilistic Population Projections based on the World Population Prospects 2019: Volume I: Comprehensive Tables*. (ST/ESA/SER.A/426). De forente nasjoner.
- UNDESA. (2019b) *Probabilistic Population Projections based on the World Population Prospects 2019: Volume II: Demographic Profiles*. De forente nasjoner.
- UNEP. (2022) *Spreading Like Wildfire: The Rising Threat of Extraordinary Landscape Fires*. United Nations Environment Programme.
- Urban, K. (2021) A New (Cold) Front in Polar Intelligence? Trends and Implications of Technology- Enabled Monitoring in the Arctic, *Journal of Science Policy & Governance*, 19(1), ss. <https://doi.org/10.38126/JSPG190111>
- Utenriksdepartementet 2014. Kontinentalsokkelens utstrekning. Regjeringen.
- Vázquez, G. (2023) *2022 Russian Maritime Doctrine: Implications for NATO & the Future of Great Power Competition in the Arctic*. Tilgjengelig fra: <https://www.thearcticinstitute.org/2022-russian-maritime-doctrine-implications-nato-future-great-power-competition-arctic/> [Hentet: 20. juli 2023].
- Warner, J. & Boas, I. (2019) Securitization of climate change: How invoking global dangers for instrumental ends can backfire, *Environment and Planning C: Politics and Space*, 37(8), ss. 1471-88. <https://doi.org/10.1177/2399654419834018>
- Watts, J. 2021. Climate scientists shocked by scale of floods in Germany. *The Guardian*. Tilgjengelig fra: <https://www.theguardian.com/environment/2021/jul/16/climate-scientists-shocked-by-scale-of-floods-in-germany> [Hentet: Access Date].
- Watts, S., Kavanagh, J., Frederick, B., Norlen, T. C., O'Mahony, A., Voorhies, P. & Szayna, T. S. (2017) *Understanding Conflict Trends*. Santa Monica, CA: RAND Corporation.
- Wegge, N. (2019) *Stormaktsinteresser og sikkerhetspolitiske utviklingstrekk i Arktis*. Oslo: Norsk utenrikspolitisk institutt.
- Wertman, O. & Kaunert, C. (2022) *The Audience in Securitization Theory*. Tilgjengelig fra: https://www.inss.org.il/strategic_assessment/the-audience-in-securitization-theory/ [Hentet: 22. september 2023].
- Wilhelmsen, J. & Gjerde, K. L. (2018) Norway and Russia in the Arctic: New Cold War Contamination?, *Arctic Review on Law and Politics*, 9, ss. 382-407.
- Wilhelmsen, J. & Hjermer, A. R. (2022) Russian Certainty of NATO Hostility: Repercussions in the Arctic, *Arctic Review on Law and Politics*, 13, ss. 114-42. <https://doi.org/10.23865/arctic.v13.3378>
- Wilson, S. J., Murray, J. L. & Huntington, H. P. (1998) *AMAP Assessment Report: Arctic Pollution Issues*. Oslo: Arctic Environmental Assessment Programme (AMAP).
- Wither, J. K. (2021) An Arctic security dilemma: assessing and mitigating the risk of unintended armed conflict in the High North, *European Security*, 30(4), ss. 649-66. <https://doi.org/10.1080/09662839.2021.1942850>
- Wittkopf, E. R. (1997) *World Politics: Trend and Transformation*. New York: St. Martin's Press.
- Wolfers, A. (1952) "National Security" as an Ambiguous Symbol, *Political Science Quarterly*, 67(4), ss. 481-502. <https://www.jstor.org/stable/2145138>

-
- World Meteorological Organization. (2022) *Climate change is transforming the Arctic*. Tilgjengelig fra: <https://public.wmo.int/en/media/news/climate-change-transforming-arctic> [Hentet: 5. mai 2023].
- Wright, K. (2023) *How the United States Can Prevent the Weaponization of Climate Migration in a Warming World: A Humane Approach*. Washington, D.C.: Center for Climate & Security.
- Xinmin, M. A. (2019) China's Arctic policy on the basis of international law: Identification, goals, principles and positions, *Marine Policy*, 100, ss. 265-76. <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2018.11.027>
- Zandee, D., Kruijver, K. & Stoetman, A. (2020) *The future of Arctic security*. The Hague: Clingendael.
- Zhao, Q. (2022) *Power Transition and the Dynamics of U.S.-China Competition*. Tilgjengelig fra: <https://gia.georgetown.edu/2022/04/07/power-transition-and-the-dynamics-of-u-s-china-competition/> [Hentet: 8. mai 2023].
- Østhagen, A. (2011) *The United States as an Arctic Actor*. Tilgjengelig fra: <https://www.thearcticinstitute.org/united-states-arctic-actor/> [Hentet: 30. mars 2023].
- Østhagen, A. (2020) The Good, the Bad and the Ugly: Three Levels of Arctic Geopolitics, *Balsillie Papers*, 3(4), ss. 357-78.
- Østhagen, A. (2021a) The Arctic security region: misconceptions and contradictions, *Polar Geography*, 44(1), ss. 55-74. <https://doi.org/10.1080/1088937X.2021.1881645>
- Østhagen, A. (2021b) Norway's Arctic policy: still high North, low tension?, *The Polar Journal*, 11(1), ss. 75-94. <https://doi.org/10.1080/2154896X.2021.1911043>
- Østhagen, A. & Rottem, S. V. (2020) Stormaktspolitikk og økt spenning? Kunsten å skille mellom is og bart i Arktis, *Internasjonal Politikk*, 78(4), ss. 466-77. <https://doi.org/10.23865/intpol.v78.2379>
- Ålander, M. (2023) *High North, High Tension: The End of Arctic Illusions*. Tilgjengelig fra: <https://www.fpri.org/article/2023/05/high-north-high-tension-the-end-of-arctic-illusions/> [Hentet: 12. oktober 2023].

Om FFI

Forsvarets forskningsinstitutt ble etablert 11. april 1946. Instituttet er organisert som et forvaltningsorgan, med særskilte fullmakter underlagt Forsvarsdepartementet.

FFIs formål

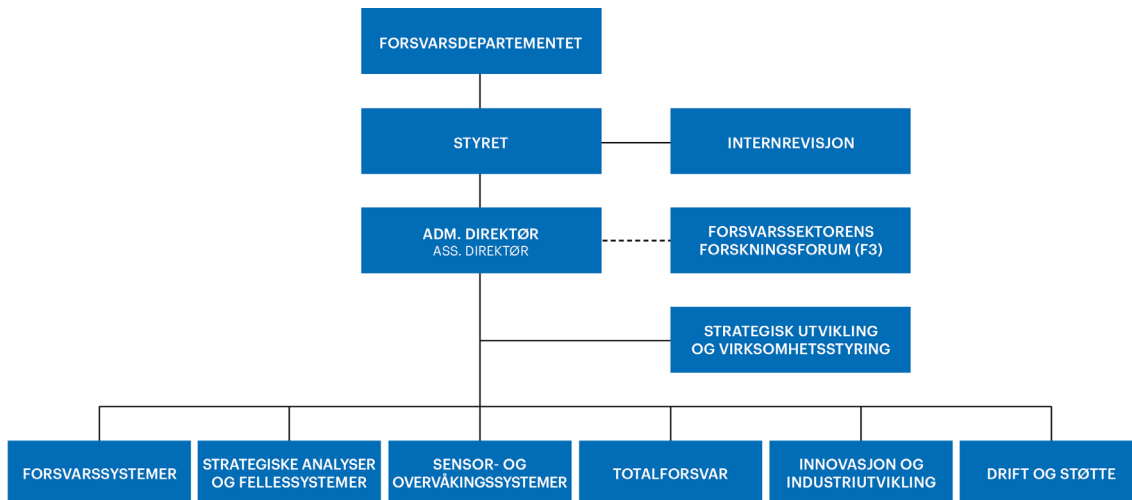
Forsvarets forskningsinstitutt er Forsvarets sentrale forskningsinstitusjon og har som formål å drive forskning og utvikling for Forsvarets behov. Videre er FFI rådgiver overfor Forsvarets strategiske ledelse. Spesielt skal instituttet følge opp trekk ved vitenskapelig og militærteknisk utvikling som kan påvirke forutsetningene for sikkerhetspolitikken eller forsvarsplanleggingen.

FFIs visjon

FFI gjør kunnskap og ideer til et effektivt forsvar.

FFIs verdier

Skapende, drivende, vidsynt og ansvarlig.

Forsvarets forskningsinstitutt (FFI)
Postboks 25
2027 Kjeller

Besøksadresse:
Kjeller: Instituttveien 20, Kjeller
Horten: Nedre vei 16, Karljohansvern, Horten

Telefon: 91 50 30 03
E-post: post@ffi.no
ffi.no

Norwegian Defence Research Establishment (FFI)
PO box 25
NO-2027 Kjeller
NORWAY

Visitor address:
Kjeller: Instituttveien 20, Kjeller
Horten: Nedre vei 16, Karljohansvern, Horten

Telephone: +47 91 50 30 03
E-mail: post@ffi.no
ffi.no/en